

Kıbrıs'ın kuzeyinde Zamanın Toplumsal Cinsiyeti: Görünmeyen Emek ve Zaman Yoksulluğu

Editör:
Feyza Bhatti

Bu yayın Avrupa Birliği tarafından finanse edilmiştir. İçerik tamamıyla Kıbrıs Türk Üniversitesi Kadınlar Derneği sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

Kıbrıs Türk
Üniversitesi
Kadınlar Derneği

ÖNSÖZ

Kıbrıs Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği (KTÜKD), kurulduğu 1991 yılından bu yana, kadınların eğitim, çalışma yaşamı ve toplumsal hayata eşit katılımını güçlendirmeyi; bilgi, deneyim ve dayanışma temelinde hak temelli bir sivil toplum anlayışını geliştirmeyi amaçlayan köklü bir örgüttür. Dernek, geçen süre zarfında yürüttüğü araştırmalar, yayınlar, savunuculuk faaliyetleri ve iş birlikleri aracılığıyla toplumsal cinsiyet eşitliğinin görünür kılınmasına ve politika düzeyinde tartışılmasına önemli katkılar sunmuştur.

2001–2003 yılları arasında yürütülen “Kıbrıs Türk Kadınının Eğitim ve İstihdam Profili” projesi, bu alanda veri temelli ilk kapsamlı çalışmalardan biri olarak öne çıkmış; kadınların toplumsal konumuna ilişkin eşitsizlikleri rakamlarla ortaya koyarak kamuoyunda önemli bir farkındalık yaratmıştır.

Bu ihtiyaçtan hareketle, Avrupa Birliği’nin Kıbrıs Türk toplumuna yönelik Mali Yardım Programı kapsamında finanse edilen ve KTÜKD tarafından yürütülen “Kadınların Üretim Kaynaklarına Erişiminin Artırılması İçin Ortaklık Projesi (Parity Projesi)” hayata geçirilmiştir. Proje kapsamında ilk olarak kapsamlı bir masa başı araştırma raporu hazırlanmış, ardından Prof. Dr. Fatma Güven Lisaniler ve Doç. Dr. Feyza Bhatti tarafından kaleme alınan “Üretim Kaynaklarına Erişimde ve Karar Alma Süreçlerinde Toplumsal Cinsiyet Açığı: Kıbrıs’ın kuzeyinde Kadınların Üretim Kaynaklarına Erişimi ve Karar Alma Süreçlerinde Temsiliyeti Hakkında Ne Biliyoruz?” başlıklı kitap yayımlanmıştır.

Elinizdeki bu kitap, Parity Projesi kapsamında hazırlanan ikinci kitap olma özelliğini taşımaktadır ve proje çıktılarının derinleştirilmesi amacıyla hazırlanmıştır.

Kitapta yer alan çalışmalar iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, Parity Projesi kapsamında yürütülen zaman kullanımı araştırmasının bulgularına dayanarak kadınların ve erkeklerin gündelik yaşam içerisinde zamanı nasıl kullandığını analiz etmekte ve toplumsal cinsiyete dayalı görünmeyen emek biçimlerini ortaya koymaktadır. Özellikle ücretli iş, ev içi emek, bakım faaliyetleri, çocuk bakımı ve zaman baskısı gibi alanlara odaklanan bu bölüm, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin yalnızca işgücü piyasasında değil, gündelik yaşamın zamansal organizasyonu içerisinde de yeniden üretildiğini göstermektedir. HETUS temelli zaman kullanımı verileri aracılığıyla kadınların ücretsiz bakım emeği yükü, “çifte yük” deneyimi ve zaman yoksulluğu görünür hale getirilmektedir. Ayrıca makale yarışmasında ödül kazanan çalışma da bu kitapta yer almakta ve akademik tartışmalara önemli bir katkı sağlamaktadır.

KTÜKD, tüm bu çalışmalarını yalnızca akademik üretim ve veri temelli analizlerle sınırlı görmemekte; aynı zamanda toplumsal dönüşümü hedefleyen aktif bir savunuculuk yaklaşımının parçası olarak ele almaktadır. Bu çerçevede Dernek, elde edilen bulguların politika süreçlerine yansıtılması, karar alma mekanizmalarında toplumsal cinsiyet eşitliğinin gözetilmesi ve kadınların eşit haklara erişiminin güvence altına alınması için ilgili kurumlar, politika yapıcılar ve sivil toplum aktörleriyle diyalog ve iş birliği yürütmektedir. Savunuculuk faaliyetleri aracılığıyla, yalnızca mevcut eşitsizlikleri görünür kılmak değil, aynı zamanda yapısal dönüşümü mümkün kılacak somut politika önerilerinin geliştirilmesine katkı sunmak temel hedeflerimiz arasında yer almaktadır.

Bu vesileyle makale yarışmasına katkı sunan tüm yazarlara teşekkür ederiz. Değerli jüri üyeleri Doç. Dr. Berna Numan, Doç. Dr. Gözde İnal Cavlan, Doç. Dr. Hasan Rüstemoğlu’na titiz değerlendirmeleri için şükranlarımızı sunarız. Ayrıca ‘Kıbrıs’ın kuzeyinde Toplumsal Cinsiyete Dayalı Görünmeyen Emek ve Kentsel Zaman Yoksulluğu’ başlıklı makalesiyle yarışmayı kazanan ve ödül almaya hak kazanan Nadia Karimi’yi içtenlikle tebrik ederiz.

Bu çalışmanın hayata geçirilmesine katkı koyan tüm kurum ve kişilere teşekkür eder; bu kitabın daha adil ve eşitlikçi bir toplum inşasına katkı sağlamasını temenni ederiz.

Kıbrıs Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği
Yönetim Kurulu

Kitaba Dair

Toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri çoğu zaman işgücü piyasası, gelir farklılıkları veya karar alma mekanizmalarındaki temsil üzerinden tartışılmaktadır. Oysa eşitsizlikler yalnızca kamusal alanda değil, gündelik yaşamın görünmeyen yapıları içerisinde de yeniden üretilmektedir. Zamanın nasıl kullanıldığı, bakım emeğinin kim tarafından üstlenildiği, dinlenme ve boş zamanın kimler için erişilebilir olduğu gibi sorular, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini anlamak açısından kritik öneme sahiptir. Bu kitap, tam da bu görünmeyen alanları görünür kılma amacıyla hazırlanmıştır.

Elinizdeki çalışma, Avrupa Birliği'nin Kıbrıs Türk toplumuna yönelik Mali Yardım Programı tarafından finanse edilen ve Kıbrıs Türk Üniversitesi Kadınlar Derneği tarafından yürütülen Parity Projesi kapsamında ortaya çıkan akademik ve araştırma temelli üretimlerin bir devamı niteliğindedir. Kitabın ilk bölümü tarafımdan kaleme alınmış olup, Kıbrıs'ın kuzeyinde gerçekleştirilen ilk kapsamlı Uyumlaştırılmış Avrupa Zaman Kullanım Araştırması (HETUS) temelli bir araştırmanın bulgularını içermektedir. Bu bölümde kadınların ve erkeklerin gündelik yaşam içerisindeki zaman kullanım örüntüleri; ücretli iş, ücretsiz bakım emeği, çocuk bakımı, zaman baskısı ve görünmeyen emek ekseninde analiz edilmektedir. Araştırma, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin yalnızca ekonomik göstergeler üzerinden değil, gündelik yaşamın zamansal organizasyonu içerisinde de yeniden üretildiğini göstermektedir.

Kitabın ikinci bölümünde ise Parity Projesi kapsamında düzenlenen makale yarışmasında birincilik ödülü alan Nadia Karimi'nin çalışması yer almaktadır. "Kıbrıs'ın Kuzeyinde Toplumsal Cinsiyete Dayalı Görünmeyen Emek ve Kentsel Zaman Yoksulluğu" başlıklı bu çalışma, görünmeyen emek ve zaman yoksulluğu tartışmalarını kentsel eşitsizlikler bağlamında ele alarak literatüre önemli bir katkı sunmaktadır. Genç araştırmacıların bu alandaki eleştirel ve yenilikçi çalışmalarını desteklemek, proje kapsamında önem verdiğimiz hedeflerden biri olmuştur.

Bu kitap yalnızca akademik bir çalışma değil; aynı zamanda görünmeyen emeğin, bakım yükünün ve zaman yoksulluğunun toplumsal bir mesele olarak tartışılmasına katkı sunmayı amaçlayan kolektif bir çabanın ürünüdür. Umuyorum ki bu çalışma, Kıbrıs'ın kuzeyinde toplumsal cinsiyet eşitliği tartışmalarına katkı sağlayacak; bakım politikaları, sosyal politika ve gündelik yaşam araştırmaları açısından yeni tartışma alanları açacaktır.

Doç. Dr. Feyza Bhatti
Editör

BÖLÜM 1

Kıbrıs'ın kuzeyinde Zamanın Toplumsal Cinsiyeti: HETUS Temelli Bir Zaman Kullanımı Araştırması ve Bulguları

Doç. Dr. Feyza Bhatti

Özet

Bu bölüm, Parity Projesi kapsamında gerçekleştirilen zaman kullanımı araştırmasının bulgularını sunarak Kıbrıs'ın kuzeyinde kadın ve erkeklerin gündelik yaşam içerisindeki zaman kullanım örüntülerini toplumsal cinsiyet perspektifiyle analiz etmektedir. HETUS metodolojisine dayanan araştırma, ücretli iş, ev içi emek, bakım faaliyetleri, çocuk bakımı ve zaman baskısı gibi alanlarda kadınlar ve erkekler arasında belirgin eşitsizlikler olduğunu ortaya koymaktadır. Bulgular, kadınların toplam emek zamanının erkeklerle benzer olmasına rağmen, bu emeğin büyük ölçüde ücretsiz bakım ve ev içi faaliyetlerde yoğunlaştığını göstermektedir. Özellikle çalışan kadınların hem ücretli işi hem de bakım emeğini eşzamanlı biçimde yürütmek zorunda kaldığı; bunun da kadınlarda daha yüksek düzeyde zaman baskısı ve "çifte yük" deneyimi yarattığı görülmektedir. Araştırma, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin yalnızca işgücü piyasasında değil, gündelik yaşamın zamansal organizasyonu içinde de yeniden üretildiğini ortaya koymaktadır.

1. Giriş

Zaman, gündelik yaşamın en temel kaynaklarından biri olmasına rağmen, toplum içinde eşit biçimde dağıtılmamaktadır. Her birey aynı 24 saate sahip olsa da, bu zamanın nasıl deneyimlendiği ve kullanıldığı; toplumsal normlar, ekonomik koşullar, işgücü piyasası yapıları ve toplumsal cinsiyet rolleri tarafından şekillendirilmektedir. Bu nedenle zaman kullanımı, yalnızca bireysel tercihlere ilişkin bir mesele değil, aynı zamanda toplumsal eşitsizliklerin gündelik yaşam içindeki yansımalarını anlamaya yönelik önemli bir analiz alanıdır (Gershuny, 2011).

Son kırk yılda gelişen zaman kullanımı araştırmaları, bireylerin ücretli iş, ev içi üretim, bakım emeği ve boş zaman arasındaki dağılımını sistematik biçimde inceleyerek toplumsal yapıların gündelik yaşamdaki etkilerini görünür hale getirmiştir. Özellikle feminist literatür, zaman kullanımının toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin yeniden üretildiği temel alanlardan biri olduğunu vurgulamaktadır. Kadınların gündelik yaşamlarının önemli bir kısmının bakım emeği ve ücretsiz ev içi faaliyetler etrafında şekillendiği; erkeklerin ise daha fazla ücretli iş ve boş zaman imkanına sahip olduğu birçok araştırmada ortaya konmuştur (Craig & Mullan, 2011; OECD, 2023).

Bu bağlamda zaman kullanımı araştırmaları, görünmeyen emeğin ölçülmesi açısından kritik öneme sahiptir. Geleneksel ekonomik göstergeler büyük ölçüde ücretli emeğe odaklanırken, çocuk bakımı, yaşlı bakımı, ev işleri ve duygusal emek gibi faaliyetler uzun yıllar ekonomik üretimin dışında değerlendirilmiştir. Oysa toplumsal yeniden üretimin devamlılığı büyük ölçüde bu faaliyetlere dayanmaktadır ve bu emeğin önemli bir kısmı kadınlar tarafından üstlenilmektedir (Folbre, 2006; Addati et al., 2018). Bu nedenle zaman kullanımı verileri, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini gündelik yaşam düzeyinde görünür hale getiren önemli araçlardan biri olarak değerlendirilmektedir.

Toplumsal cinsiyet temelli zaman eşitsizlikleri yalnızca iş yükü açısından değil, boş zaman, sosyal katılım ve yaşam kalitesi açısından da önemli sonuçlar doğurmaktadır. Literatürde "zaman yoksulluğu" (time poverty) kavramı, bireylerin zorunlu faaliyetler nedeniyle dinlenme, sosyal yaşam veya kişisel gelişim için yeterli zamana sahip olmaması durumunu ifade etmektedir (Vickery, 1977). Araştırmalar, özellikle kadınların hem ücretli hem de ücretsiz emeği birlikte yürütmeleri nedeniyle zaman yoksulluğunu daha yoğun deneyimlediğini göstermektedir (Antonopoulos & Hirway, 2010). Bu durum, zamanın yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda toplumsal güç ilişkileriyle bağlantılı bir kaynak olduğunu ortaya koymaktadır.

Zaman kullanımı literatürünün gelişiminde metodolojik standartların oluşturulması önemli bir dönüm noktası olmuştur. Özellikle Avrupa İstatistik Ofisi tarafından geliştirilen HETUS (Harmonised European Time Use Surveys/Uyumlaştırılmış Avrupa Zaman Kullanım Araştırması) metodolojisi, zaman kullanım verilerinin uluslararası düzeyde karşılaştırılabilir biçimde toplanmasını sağlayan en önemli çerçevelerden biri haline gelmiştir (Eurostat, 2019). HETUS yaklaşımı, zaman kullanım günlükleri, bireysel anketler ve hanehalkı anketlerini bir araya getirerek bireylerin gündelik yaşam pratiklerini yüksek zaman çözünürlüğü ile analiz etmeye olanak tanımaktadır. Özellikle ana ve ikincil faaliyet ayrımı, bakım emeği ve çoklu görevlerin görünür hale getirilmesi açısından önemli bir avantaj sunmaktadır.

Zaman kullanımı araştırmaları küresel ölçekte yaygınlaşmış olsa da, küçük ölçekli ekonomiler ve politik olarak özgün bölgelerde veri eksikliği devam etmektedir. Kıbrıs'ın kuzeyi de bu açıdan dikkat çekici bir örnek oluşturmaktadır. Bölgede toplumsal cinsiyet ve işgücü piyasası üzerine çeşitli çalışmalar bulunmasına rağmen, zaman kullanımı anketlerine dayalı sistematik ve karşılaştırılabilir veri yoktur. Bu durum, gündelik yaşam pratiklerinin, bakım düzenlemelerinin ve toplumsal cinsiyet temelli zaman eşitsizliklerinin ayrıntılı biçimde analiz edilmesini zorlaştırmaktadır.

Bu çalışma, Kıbrıs'ın kuzeyinde gerçekleştirilen ilk kapsamlı HETUS-temelli zaman kullanımı araştırmasını ele almaktadır. Araştırma, Parity Projesi kapsamında geliştirilmiş olup, özellikle toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini görünür hale getirmeyi ve politika yapım süreçlerine veri temelli katkı sunmayı amaçlamaktadır. Çalışma üç

temel katkı sunmaktadır. İlk olarak, Kıbrıs'ın kuzeyinde zaman kullanımı üzerine kapsamlı ve karşılaştırılabilir bir veri seti üretmektedir. İkinci olarak, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini gündelik yaşam pratikleri üzerinden analiz ederek bakım emeği, boş zaman ve iş yükü dağılımına ilişkin ilk ampirik bulguları sunmaktadır. Üçüncü olarak ise saha deneyimi, günlük uygulamaları ve veri üretim süreçlerine ilişkin metodolojik yansımalar aracılığıyla, küçük ölçekli bağlamlarda zaman kullanımı araştırmalarının uygulanmasına dair önemli içgörüler sağlamaktadır.

Bu yönüyle çalışma yalnızca ampirik bir veri üretmeyi değil, aynı zamanda zaman kullanım verisinin nasıl üretildiğini, hangi metodolojik ve sosyal süreçlerden geçtiğini ve gündelik yaşamın karmaşıklığının araştırma sürecine nasıl yansıdığını da tartışmaktadır. Böylece çalışma, zaman kullanımı araştırmalarını yalnızca teknik bir veri toplama süreci olarak değil, aynı zamanda toplumsal ilişkiler ve gündelik yaşam deneyimleri tarafından şekillenen refleksif bir metodolojik alan olarak ele almaktadır.

2. Zaman, Bakım ve Gündelik Yaşamın Toplumsal Cinsiyetli Yapısı

Bu bölüm, zaman kullanımı literatürünü toplumsal cinsiyet, bakım emeği ve gündelik yaşam pratikleri ekseninde ele almaktadır. Özellikle ücretli ve ücretsiz emeğin dağılımı, zaman yoksulluğu ve bakım ekonomisi tartışmaları üzerinden gündelik yaşamın nasıl toplumsal olarak yapılandırıldığı incelenmektedir. Ayrıca zaman kullanımı araştırmalarındaki metodolojik gelişmeler ve HETUS yaklaşımı da değerlendirilmektedir.

2.1 Zaman Kullanımı Literatürü

Zaman kullanımı araştırmaları, bireylerin gündelik yaşam pratiklerini sistematik biçimde inceleyen önemli bir araştırma alanı olarak gelişmiştir. Bu literatürün temel çıkış noktalarından biri, zamanın ekonomik bir kaynak olarak değerlendirilmesidir. Becker'in (1965) geliştirdiği "time allocation/zaman tahsisi" yaklaşımı, bireylerin zamanlarını çalışma, boş zaman ve diğer faaliyetler arasında rasyonel tercihler doğrultusunda dağıttığını ileri sürmektedir. Bu yaklaşımda zaman, gelir gibi sınırlı bir kaynak olarak ele alınmakta ve bireylerin fayda maksimizasyonu çerçevesinde zaman tahsisi yapıldığı varsayılmaktadır.

Ancak zaman kullanımı literatürü zamanla yalnızca ekonomik tercihlere dayalı bir yaklaşımın ötesine geçmiştir. Sosyal bilimler literatürü, zaman kullanımının bireysel tercihlerden çok daha karmaşık toplumsal süreçler tarafından şekillendiğini göstermiştir. Özellikle gündelik yaşam çalışmaları, zamanın toplumsal olarak organize edilen bir yapı olduğunu vurgulamaktadır. Bu yaklaşım, bireylerin zaman kullanımının aile yapıları, işgücü piyasası düzenlemeleri, kültürel normlar ve toplumsal roller tarafından şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Jonathan Gershuny'nin çalışmaları, zaman kullanımını toplumsal değişimin önemli bir göstergesi olarak ele almaktadır. Gershuny'ye göre teknolojik dönüşüm, işgücü piyasalarındaki değişim ve yaşam tarzlarının dönüşümü bireylerin gündelik faaliyetlerini doğrudan etkilemektedir (Gershuny, 2011). Bu nedenle zaman kullanımı araştırmaları yalnızca bireysel davranışları değil, aynı zamanda toplumsal dönüşümleri anlamak açısından da kritik bir araçtır.

Benzer şekilde Robinson ve Godbey (1997), bireylerin gündelik yaşamlarını nasıl organize ettiklerini inceleyerek çalışma zamanı ile boş zaman arasındaki sınırların dönüşümüne dikkat çekmiştir. Özellikle modern toplumlarda hızlanma, yoğunlaşma ve parçalanmış gündelik yaşam pratiklerinin zaman deneyimini değiştirdiğini savunmuşlardır. Bu yaklaşım, zaman kullanımını yalnızca nicel bir dağılım olarak değil, aynı zamanda gündelik yaşamın sosyal organizasyonu olarak değerlendirmektedir.

Bu bağlamda zaman kullanımı araştırmaları, gündelik yaşamın görünmeyen boyutlarını ortaya çıkarması açısından önemli hale gelmiştir. Özellikle bakım emeği, ev içi üretim ve duygusal emek gibi faaliyetler geleneksel ekonomik göstergelerde çoğunlukla görünmez kalırken, zaman kullanımı verileri bu faaliyetlerin ölçülmesini mümkün hale getirmektedir.

2.2 Cinsiyete Dayalı Zaman Tahsisi

Toplumsal cinsiyet, zaman kullanımının en güçlü belirleyicilerinden biridir. Kadınlar ve erkekler arasındaki zaman tahsisi farklılıkları, birçok toplumda benzer biçimde ortaya çıkmaktadır. Literatür, kadınların ücretsiz bakım emeği ve ev içi işlere erkeklerden daha fazla zaman ayırdığını; erkeklerin ise daha fazla ücretli iş ve boş zaman imkanına sahip olduğunu göstermektedir (Craig & Mullan, 2011; OECD, 2023).

Bu eşitsizlik feminist literatürde uzun süredir tartışılmaktadır. Arlie Hochschild'ın (1989) geliştirdiği "second shift" (ikinci vardiya) kavramı, kadınların ücretli işten sonra da ev içi iş ve bakım sorumluluklarını sürdürmeye devam ettiğini göstermektedir. Bu durum kadınların toplam çalışma yükünü artırırken, boş zamanlarını ve dinlenme sürelerini azaltmaktadır. Hochschild'ın çalışması, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin yalnızca işgücü piyasasında değil, gündelik yaşamın organizasyonu içinde de yeniden üretildiğini ortaya koymuştur.

Daha sonraki çalışmalar da bu bulguları desteklemiştir. Bianchi ve arkadaşları (2012), kadınların işgücü piyasasına katılımının artmasına rağmen ev içi iş yükünün büyük ölçüde devam ettiğini göstermektedir. Bu durum özellikle bakım emeğinin toplumsal cinsiyet temelli dağılımının kadınların ücretli bir işte çalışsa bile devam ettiğine işaret etmektedir.

Toplumsal cinsiyet temelli zaman eşitsizlikleri yalnızca iş yükü ile sınırlı değildir. Boş zaman eşitsizliği de literatürde önemli bir tartışma alanı oluşturmıştır. Erkeklerin boş zaman faaliyetlerine kadınlardan daha fazla zaman ayırabildiği birçok araştırmada ortaya konmuştur (Bittman & Wajcman, 2000). Kadınların gündelik yaşamlarının bakım emeği ve ev içi sorumluluklar etrafında organize olması, boş zamanın parçalı ve kesintili biçimde deneyimlenmesine yol açmaktadır.

Bu noktada çoklu görevler (multitasking) önemli bir mesele olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle kadınların aynı anda birden fazla bakım ve ev içi faaliyeti yürüttüğü birçok çalışmada gösterilmiştir. Örneğin, yemek yaparken çocuk bakımıyla ilgilenmek veya ev işi yaparken duygusal bakım sorumluluğunu sürdürmek gibi faaliyetler, kadınların zaman deneyimini daha yoğun ve parçalı hale getirmektedir (UNECE, 2021).

Literatürde kadınların boş zaman deneyiminin çoğu zaman parçalı ve kesintili olduğu da vurgulanmaktadır. Özellikle bakım sorumluluklarının sürekliliği nedeniyle kadınların boş zamanlarının daha sık bölündüğü ve eş zamanlı sorumluluklarla iç içe geçtiği gösterilmektedir (Mattingly & Bianchi, 2003). Bu durum, boş zamanın miktarının yanı sıra niteliği açısından da toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine işaret etmektedir.

Bu tartışmalar duygusal emek kavramı ile de ilişkilidir. Özellikle bakım emeği yalnızca fiziksel faaliyetlerden değil, aynı zamanda duygusal destek, planlama ve zihinsel yükten oluşmaktadır. Bu nedenle zaman kullanımı araştırmaları, görünmeyen emeğin yalnızca nicel boyutunu değil, gündelik yaşamın duygusal organizasyonunu anlamak açısından da önem taşımaktadır.

2.3 Bakım Ekonomisi ve Zaman Yoksulluğu

Bakım ekonomisi literatürü, toplumsal yeniden üretimin sürdürülebilmesi için gerekli olan faaliyetlerin büyük ölçüde ücretsiz emek üzerinden yürütüldüğünü vurgulamaktadır. Çocuk bakımı, yaşlı bakımı, ev işleri ve duygusal destek gibi faaliyetler gündelik yaşamın devamlılığı açısından merkezi öneme sahip olmasına rağmen, çoğu zaman ekonomik sistem içinde görünmez kalmaktadır.

Nancy Folbre'nin çalışmaları, bakım emeğinin sistematik olarak değersizleştirildiğini ve büyük ölçüde kadınlar tarafından üstlenildiğini göstermektedir (Folbre, 2006). Bu durum ekonomik üretim ile toplumsal yeniden üretim arasındaki ilişkinin eşitsiz yapısını ortaya koymaktadır. Feminist ekonomi literatürü, ücretli emeğin sürdürülebilmesi için gerekli olan bakım faaliyetlerinin görünmez hale getirilmesini toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin temel mekanizmalarından biri olarak değerlendirmektedir.

Feminist literatürde bakım emeği, yalnızca bireysel hane içi faaliyetler olarak değil, toplumsal yeniden üretimin temel bir parçası olarak değerlendirilmektedir. "Social reproduction/toplumsal yeniden üretim" yaklaşımı, gündelik yaşamın ve işgücünün sürdürülebilmesi için gerekli olan bakım faaliyetlerinin büyük ölçüde ücretsiz emek üzerinden yürütüldüğünü vurgulamaktadır (Fraser, 2016). Bu durum, bakım emeğinin ekonomik sistem için merkezi öneme sahip olmasına rağmen çoğu zaman görünmez kalmasına yol açmaktadır.

Bakım emeği aynı zamanda "görünmeyen emek" tartışmaları ile yakından ilişkilidir. Özellikle ev içi faaliyetlerin gündelik yaşamın doğal bir parçası olarak görülmesi, bu emeğin ekonomik ve toplumsal değerinin görünmezleşmesine yol açmaktadır. Zaman kullanımı araştırmaları ise bu görünmeyen emeği ölçülebilir hale getirerek bakım ekonomisinin daha somut biçimde analiz edilmesini mümkün kılmaktadır.

Bu literatürde öne çıkan kavramlardan biri de "zaman yoksulluğu"dur (time poverty). Zaman yoksulluğu, bireylerin zorunlu faaliyetler nedeniyle dinlenme, boş zaman veya kişisel gelişim için yeterli zamana sahip olmaması durumunu ifade etmektedir (Vickery, 1977). Özellikle kadınların hem ücretli hem de ücretsiz emeği birlikte yürütmeleri, zaman yoksulluğunu daha yoğun deneyimlemelerine yol açmaktadır (Antonopoulos & Hirway, 2010).

Zaman yoksulluğu yalnızca bireysel refahı değil, sosyal katılımı, psikolojik iyi oluşu ve yaşam kalitesini de etkilemektedir. Bu nedenle zaman kullanımı araştırmaları, toplumsal eşitsizliklerin yalnızca gelir üzerinden değil, zaman üzerinden de analiz edilmesine imkan sağlamaktadır.

2.4 HETUS ve Metodolojik Gelişmeler

Zaman kullanımı araştırmalarının gelişiminde metodolojik standartların oluşturulması önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu bağlamda Avrupa İstatistik Ofisi tarafından geliştirilen HETUS (Harmonised European Time Use Surveys), uluslararası düzeyde karşılaştırılabilir veri üretimini sağlayan en önemli metodolojik çerçevelerden biri haline gelmiştir (Eurostat, 2019).

HETUS metodolojisi, zaman kullanımını ölçmeyi amaçlayan çok katmanlı bir veri toplama yapısına dayanmaktadır. Bu yapı temel olarak hanehalkı anketi, bireysel anket ve zaman kullanım günlüklerinden oluşmaktadır. Özellikle zaman kullanım günlükleri, bireylerin gündelik faaliyetlerini belirli zaman aralıklarıyla (10 dakika) kaydetmelerine dayanmaktadır ve bu yönüyle retrospektif anketlerden daha ayrıntılı veri sunmaktadır.

HETUS yaklaşımının önemli özelliklerinden biri ana faaliyet ve ikincil faaliyet ayrımıdır. Bu yöntem, bireylerin aynı anda gerçekleştirdiği çoklu görevlerin kaydedilmesine olanak sağlamaktadır. Özellikle bakım emeği çoğu zaman eşzamanlı faaliyetler biçiminde gerçekleştiği için, ikincil faaliyetlerin kaydedilmesi toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin görünür hale getirilmesi açısından önemli bir avantaj sunmaktadır (UNECE, 2021). Ancak zaman kullanım araştırmaları önemli metodolojik tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Bunlardan biri "respondent burden" olarak tanımlanan katılımcı yüküdür. Zaman kullanım günlüklerinin ayrıntılı yapısı, katılımcılardan yüksek düzeyde zaman ve dikkat talep etmektedir. Bu durum özellikle yoğun çalışma temposuna sahip bireyler veya bakım sorumluluğu yüksek olan katılımcılar açısından veri kaybına yol açabilmektedir (Robinson & Godbey, 1997).

Bir diğerk metodolojik tartışma ise zamanın ölçülmesi ile deneyimlenmesi arasındaki farktır. Gündelik yaşam çoğu zaman doğrusal ve düzenli bir yapıdan ziyade parçalı, kesintili ve eş zamanlı faaliyetlerden oluşmaktadır. Özellikle bakım emeği ve duygusal emek gibi faaliyetlerin standart kategorilere yerleştirilmesi metodolojik açıdan zorlayıcı olabilmektedir. Bu nedenle zaman kullanımı araştırmaları yalnızca teknik veri toplama süreçleri değil, aynı zamanda gündelik yaşamın karmaşıklığını anlamaya yönelik refleksif metodolojik alanlar olarak değerlendirilmektedir.

Buna rağmen zaman kullanımı araştırmaları, özellikle küçük ölçekli ekonomiler ve sınırlı istatistiksel altyapıya sahip bağlamlarda hala oldukça sınırlıdır. Veri üretim kapasitesinin düşük olması, karşılaştırılabilir zaman kullanımı verisinin eksikliğine yol açmakta ve gündelik yaşam pratiklerinin sistematik biçimde analiz edilmesini zorlaştırmaktadır. Bu durum, Kıbrıs'ın kuzeyi gibi bağlamlarda zaman kullanımı araştırmalarının önemini daha da artırmaktadır.

3. Araştırma Tasarımı ve HETUS'un Uyarlanması

Bu çalışma, Kıbrıs'ın kuzeyinde gerçekleştirilen ilk kapsamlı zaman kullanımı araştırmasına dayanmaktadır. Araştırmanın temel amacı, bireylerin gündelik yaşam pratiklerini, ücretli ve ücretsiz emek dağılımını, bakım faaliyetlerini ve boş zaman örüntülerini ölçmek; özellikle toplumsal cinsiyet temelli zaman eşitsizliklerini görünür hale getirmektir.

Araştırmanın metodolojik çerçevesi büyük ölçüde HETUS metodolojisine dayanmaktadır. HETUS, zaman kullanım araştırmalarında karşılaştırılabilir veri üretimini sağlayan en yaygın uluslararası metodolojik çerçevelerden biri olarak kabul edilmektedir (Eurostat, 2019). Ancak bu çalışma, standart HETUS yaklaşımını doğrudan uygulamaktan ziyade, Kıbrıs'ın kuzeyinde toplumsal, kültürel ve pratik koşullarına uyarlanmış bir araştırma tasarımı geliştirmiştir.

Araştırmanın ilk aşamasında HETUS metodolojisi incelenmiş, soru formları ve zaman kullanım günlükleri bu çerçeve temel alınarak hazırlanmıştır. Günlük tasarımı, bireylerin gündelik faaliyetlerini belirli zaman aralıkları içerisinde kaydetmelerine dayanmaktadır. Bu yapı, yalnızca hangi faaliyetlerin gerçekleştirildiğini değil, faaliyetlerin süresini, bağlamını ve eş zamanlı aktiviteleri de analiz etmeye olanak sağlamaktadır.

Araştırmada ayrıca ana faaliyet ve ikincil faaliyet ayrımı korunmuştur. Bu ayrım özellikle bakım emeğinin ölçülmesi açısından önemli görülmüştür. Çünkü bakım faaliyetleri çoğu zaman eş zamanlı biçimde gerçekleşmektedir.

Günlükler yalnızca faaliyetleri değil, faaliyetlerin gerçekleştiği mekanı, birlikte olunan kişileri ve kullanılan teknolojileri de içerecek şekilde tasarlanmıştır. Bu yaklaşım, gündelik yaşamın yalnızca "ne yapıldığı" üzerinden değil, faaliyetlerin hangi sosyal bağlam içinde gerçekleştiği üzerinden de analiz edilmesini amaçlamıştır.

Araştırmanın örneklem tasarımı oluşturulurken Kıbrıs'ın kuzeyinin altı ilçesi temel alınmıştır. Her bölgeden alınması gereken hane sayısı nüfus dağılımı dikkate alınarak hesaplanmıştır. Bu süreçte araştırmanın mümkün olduğunca farklı yaş gruplarını, hane yapılarını, çalışma biçimlerini ve toplumsal cinsiyet deneyimlerini kapsamı hedeflenmiştir.

3.1 Eğitim Süreci ve Pilot Çalışma

Saha uygulaması öncesinde, 30 Mayıs 2024 tarihinde başlayan üç günlük yoğun bir araştırmacı eğitimi gerçekleştirilmiştir. Eğitim süreci yalnızca anket uygulama tekniklerine değil, aynı zamanda zaman kullanımı

araştırmalarının mantığını anlamaya yönelik kapsamlı bir hazırlık süreci olarak planlanmıştır. Çünkü zaman kullanımı araştırmaları standart anket uygulamalarından farklı olarak, katılımcıların gündelik yaşamlarını ayrıntılı biçimde kayıt altına almalarını gerektirmektedir.

Eğitim süresince saha araştırmacılarına HETUS metodolojisi, faaliyet sınıflandırmaları, zaman kullanım günlüklerinin doldurulması, ana ve ikincil faaliyet ayrımı, çoklu görevlerin kaydedilmesi ve katılımcılarla iletişim süreçleri üzerine ayrıntılı bilgi verilmiştir. Özellikle bakım emeği ve eş zamanlı faaliyetlerin nasıl kaydedileceği üzerinde durulmuştur.

Eğitimin son gününde pilot uygulama gerçekleştirilmiştir ve daha sonra da aralıklarla pilot çalışmalar farklı ilçelerde yapılmıştır. Pilot çalışma, günlüklerin anlaşılabilirliğini, faaliyet kategorilerinin yeterliliğini ve veri toplama sürecinde karşılaşılabilecek pratik sorunları değerlendirmek açısından önemli olmuştur. Pilot uygulama sonucunda hem anket formlarında hem de günlük tasarımlarında çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Özellikle açıklamaların sadeleştirilmesi, örnek doldurma biçimlerinin artırılması ve katılımcılar için daha anlaşılır yönlendirmelerin hazırlanması gerekli görülmüştür.

Pilot uygulama sürecinde bazı katılımcıların gün içerisinde gerçekleştirdikleri farklı ev içi faaliyetleri yalnızca genel bir "ev işi" kategorisi altında topladığı gözlemlenmiştir. Özellikle yemek hazırlama, temizlik, çocuk bakımı ve ev düzenleme gibi farklı faaliyetler çoğu zaman birbirinden ayrıştırılmadan tek bir başlık altında kaydedilmiştir. Ancak anketörlerin daha ayrıntılı yönlendirmeleri ve örnek açıklamaları sonrasında faaliyetlerin daha parçalı ve detaylı biçimde kaydedilmeye başlandığı görülmüştür. Bu durum, özellikle kadınların gündelik yaşam içerisinde gerçekleştirdikleri ücretsiz emeği çoğu zaman ayrı faaliyetler olarak değerlendirmede ve bakım ile ev içi emeğin gündelik yaşamın "doğal" bir parçası olarak içselleştirildiğini göstermektedir. Bu yönüyle pilot süreç yalnızca veri toplama araçlarının test edilmesini değil, aynı zamanda görünmeyen emeğin nasıl normalleştiğini ve gündelik yaşam içerisinde nasıl görünmez hale geldiğini anlamak açısından da önemli metodolojik içgörüler sunmuştur.

Pilot süreçte karşılaşılan en önemli sorunlardan biri, katılımcıların zaman kullanım günlüklerini doldurmanın gerektirdiği emeği başlangıçta tam olarak kavrayamaması olmuştur. Katılımcılar araştırmaya katılmayı kabul etmelerine rağmen, günlükleri doldurma aşamasında sürecin beklediklerinden daha yorucu ve zaman alıcı olduğunu ifade etmişlerdir. Bu durum özellikle zaman kullanım araştırmalarının "respondent burden" olarak tanımlanan katılımcı yükü sorununu açık biçimde ortaya koymuştur.

Bu nedenle saha uygulaması başlamadan önce veri toplama sürecinde çeşitli değişiklikler yapılmıştır. Özellikle günlüklerin bırakılıp daha sonra toplanması yerine, anketörlerin günlüklerin doldurulacağı günün hemen ertesi günü haneleri tekrar ziyaret etmeleri planlanmıştır. Bu yaklaşımın temel amacı, eksik veya yanlış doldurulan bölümlerin katılımcılarla birlikte yeniden gözden geçirilmesi ve veri kaybının azaltılması olmuştur.

3.2 Örneklem Stratejisi

Araştırmanın örneklem tasarımı başlangıçta olasılıklı ve sistematik bir örnekleme yaklaşımı temel alınarak planlanmıştır. Bu doğrultuda Kıbrıs'ın kuzeyinde altı ilçe temel alınmış; nüfus dağılımına göre her bölgeden ulaşılması gereken hane sayısı hesaplanmıştır. Araştırmanın hem kentsel hem de kırsal bölgeleri kapsamı ve farklı yaş grupları, hane yapıları ve çalışma biçimlerini içeren çeşitli bir örneklem oluşturması hedeflenmiştir.

Ancak saha sürecinde karşılaşılan pratik ve metodolojik zorluklar nedeniyle başlangıçta planlanan sistematik örnekleme yaklaşımı tam anlamıyla uygulanamamıştır. Özellikle zaman kullanım araştırmalarının yüksek düzeyde katılımcı emeği gerektirmesi, günlüklerin ayrıntılı yapısı ve hanelere tekrar tekrar erişim gereksinimi veri toplama sürecini önemli ölçüde zorlaştırmıştır. Bu nedenle saha sürecinde sistematik örnekleme yaklaşımı, kolayda örnekleme ve kartopu örnekleme yöntemleriyle birlikte yürütülmüştür.

Kıbrıs'ın kuzeyindeki gibi sosyal ilişkilerin yoğun olduğu küçük ölçekli bir bağlamda, katılımcılara erişim çoğu zaman yerel sosyal ağlar ve güven ilişkileri aracılığıyla mümkün olmuştur. Özellikle muhtarlar, yerel bağlantılar, arkadaşlık ilişkileri ve topluluk içi sosyal ağlar hanelere erişim sürecinde önemli rol oynamıştır. Araştırmanın gündelik yaşam pratikleri, bakım düzenlemeleri ve hane içi faaliyetler gibi görece özel alanlara odaklanması nedeniyle katılımcı güveni veri toplama sürecinin merkezinde yer almıştır.

Saha sürecinde yaklaşık 250 haneye ulaşılmıştır. Ancak zaman kullanım araştırmalarının doğası gereği tüm hanelerden tamamlanmış veri elde etmek mümkün olmamıştır. Bazı haneler başlangıçta araştırmaya katılmayı kabul etmiş ancak zaman kullanım günlüklerini doldurmamış; bazı durumlarda ise yalnızca hane içerisindeki belirli bireylerden veri elde edilebilmiştir. Özellikle günlüklerin ayrıntılı yapısı ve sürekli kayıt gerektirmesi, bazı katılımcılar açısından sürecin beklenenden daha yorucu algılanmasına yol açmıştır.

Araştırma sonucunda toplam 138 haneden tam veri elde edilmiş ve 268 birey araştırmaya dahil edilmiştir. Katılımcıların %61.2'si kadınlardan (n=164), %38.8'i ise erkeklerden (n=104) oluşmaktadır. Saha sürecinde özellikle erkek katılımcılara ulaşmanın ve günlüklerin tamamlanmasını sağlamanın daha zor olduğu gözlemlenmiştir. Bazı durumlarda kadın katılımcılar araştırmaya olumlu yaklaşmasına rağmen erkek bireyler günlük doldurmayı reddetmiştir. Bu durum, toplumsal cinsiyet ilişkilerinin yalnızca gündelik yaşam örüntülerini değil, araştırmaya katılım süreçlerini de şekillendirdiğini göstermektedir.

Katılımcılardan biri hafta içi, diğeri hafta sonu olmak üzere iki ayrı zaman kullanım günlüğü doldurmaları istenmiştir. Araştırma kapsamında toplam 268 birinci günlük (hafta içi) ve 112 ikinci günlük (hafta sonu) kaydı elde edilmiştir. Böylece araştırma kapsamında toplam 380 zaman kullanım günlüğü analiz edilmiştir.

İlk günlüklerin tamamlanma oranı görece yüksek olurken, ikinci günlüklerde özellikle hafta sonu kayıtlarında daha fazla veri kaybı yaşanmıştır. Bazı katılımcılar hafta içi günlüğünü doldurmasına rağmen hafta sonu kayıtlarını eksik bırakmış veya hiç teslim etmemiştir. Bu durum, zaman kullanım araştırmalarında sıklıkla tartışılan "yanıtlayıcı yükü" meselesini açık biçimde ortaya koymaktadır.

3.3 Saha Çalışması Süreci ve Zorlukları

Araştırmanın saha süreci Kasım 2024 tarihinde başlamış ve veri toplama süreci Ekim 2025'e kadar devam etmiştir. Veri toplama sürecinin uzun bir döneme yayılması, farklı mevsimsel rutinlerin ve gündelik yaşam örüntülerinin gözlemlenmesine imkan sağlarken, saha koordinasyonu ve katılımcı takibi açısından da ek zorluklar yaratmıştır. Pilot çalışmada ortaya çıkan sorunların önemli bir kısmı saha sürecinde de devam etmiştir. Araştırma boyunca karşılaşılan en büyük metodolojik sorun, zaman kullanım günlüklerinin katılımcılar tarafından eksik doldurulması veya hiç geri teslim edilmemesi olmuştur.

Araştırma süreci katılımcılara ayrıntılı biçimde açıklanmış, ayrıca günlüklerin nasıl doldurulacağını anlatan açıklayıcı broşürler hazırlanmıştır. Buna rağmen birçok katılımcı, günlüklerin gerektirdiği ayrıntılı emeği başlangıçta tam olarak fark etmeden araştırmaya katılmayı kabul etmiş, daha sonra ise günlükleri doldurmamış veya araştırmacılar katılımcılarla yeniden iletişime geçmemiştir.

Bu durum özellikle gündelik yaşamın yoğunluğu ile doğrudan bağlantılı görünmektedir. Zaman kullanım araştırmaları ironik biçimde en fazla zaman baskısı yaşayan bireylerden ayrıntılı zaman kaydı talep etmektedir. Özellikle bakım sorumluluğu yüksek bireylerde araştırmayı tamamen reddetme, günlüklerin eksik bırakılması veya tamamen terk edilmesi daha sık gözlemlenmiştir. Bu durum, araştırmanın analiz etmeyi amaçladığı zaman baskısının veri toplama sürecinin kendisi içinde de deneyimlendiğini göstermektedir.

Araştırma sürecinde aile temelli katılım da önemli bir sorun alanı oluşturmuştur. Birçok katılımcı araştırmanın yalnızca kendi bireysel katılımını içerdiğini düşünmüş, hane içerisindeki diğer bireylerin de

günlük doldurmasının beklendiğini sonradan fark etmiştir. Özellikle erkek katılımcıların araştırmaya dahil edilmesi bazı durumlarda daha zor olmuştur. Kadın katılımcılar çoğu zaman araştırmaya olumlu yaklaşmış ve günlükleri kabul etmiş; ancak eşleri günlük doldurmayı reddetmiştir. Bu durum toplumsal cinsiyet rollerinin araştırma süreçlerini de doğrudan etkilediğini göstermiştir.

Araştırma sürecinde dikkat çeken bir diğer unsur ise kadın ve erkek katılımcıların gündelik faaliyetlerini ifade etme biçimlerindeki farklılık olmuştur. Kadın katılımcılar, ister ücretli ister ücretsiz işlerde olsun, sürekli üretken görünme baskısını daha yoğun hissetmişlerdir. Erkek katılımcılar ise uzun süre televizyon izlemek, dinlenmek veya oyun oynamak gibi faaliyetleri ifade etmek konusunda daha az çekince göstermiştir. Bu durum yalnızca zaman kullanım farklılıklarını değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet normlarının gündelik yaşamın nasıl raporlandığını da etkilediğini göstermektedir.

Bu durum, zaman kullanım verisinin yalnızca ölçülen bir gerçeklik olmadığını, aynı zamanda katılımcıların gündelik yaşamlarını nasıl algıladığı, nasıl anlamlandırıldığı ve nasıl temsil ettiği ile de ilişkili olduğunu göstermektedir. Özellikle toplumsal cinsiyet normları, hangi faaliyetlerin "önemli", "üretken" veya "rapor edilmeye değer" kabul edildiğini etkileyebilir. Kadın katılımcılar çoğu zaman bakım emeği ve ev içi faaliyetleri ayrıntılı biçimde açıklama eğilimindeyken, erkek katılımcılar boş zaman faaliyetlerini ifade etmek konusunda daha rahat davranmıştır. Bu durum yalnızca zaman kullanım farklılıklarını değil, gündelik yaşamın toplumsal olarak nasıl temsil edildiğini de görünür hale getirmiştir. Katılımcıların gündelik faaliyetlerini toplumsal olarak kabul edilebilir biçimde sunma eğilimi gösterdiği gözlemlenmiştir.

Araştırma kapsamında Kıbrıs'ın kuzeyinde altı ilçeden—Lefkoşa, Girne, Mağusa, Güzelyurt, İskele ve Lefke—hem kentsel hem de kırsal bölgelerde veri toplanmıştır. Kıbrıs'ın kuzeyindeki gibi sosyal ilişkilerin yoğun olduğu küçük ölçekli bir bağlamda, güven ilişkileri saha çalışmasının merkezinde yer almıştır. Katılımcılara erişim çoğu zaman yalnızca standart örnekleme süreçleri üzerinden değil, aynı zamanda yerel sosyal ağlar, topluluk içi bağlantılar ve bireyler arası güven ilişkileri aracılığıyla mümkün olmuştur. Özellikle muhtarlar, yerel tanındıklar ve bölgesel sosyal bağlantılar, hanelere erişim sürecinde önemli rol oynamıştır. Araştırmanın doğrudan gündelik yaşam pratiklerine, bakım düzenlemelerine ve hane içi faaliyetlere odaklanması nedeniyle katılımcı güveni veri toplama sürecinin kritik bir bileşeni haline gelmiştir. Bu nedenle birçok durumda araştırmacılar ve anketörler, çalışmanın amacını ayrıntılı biçimde açıklamak ve katılımcılarla güven ilişkisi kurmak zorunda kalmıştır. Bu durum, küçük ölçekli bağlamlarda zaman kullanımı verisinin yalnızca teknik araçlarla değil, aynı zamanda sosyal ilişkiler aracılığıyla üretildiğini göstermektedir.

Saha süreci aynı zamanda ciddi düzeyde lojistik koordinasyon gerektirmiştir. Her haneye en az iki ziyaret yapılması gerekmiştir. Önceden telefonla randevu alınmasına rağmen, çalışma saatleri, bakım sorumlulukları veya gündelik plan değişiklikleri nedeniyle birçok görüşme tamamlanamamıştır. Özellikle uzak bölgelerde gerçekleştirilen saha ziyaretlerinde katılımcılara ulaşılamaması veya günlüklerin hazır olmaması önemli zaman kaybına yol açmıştır.

3.4 Veri Kodlama ve Veri Girişi Süreci

Zaman kullanım araştırmalarında veri toplama süreci kadar, günlüklerin kodlanması ve veri giriş süreci de önemli metodolojik aşamalardan birini oluşturmaktadır. Özellikle açık uçlu günlük kayıtlarının standart faaliyet kategorilerine dönüştürülmesi, eş zamanlı faaliyetlerin sınıflandırılması ve eksik kayıtların kontrol edilmesi dikkatli ve yoğun bir veri işleme süreci gerektirmiştir.

Veri giriş süreci öncesinde tüm günlükler öncelikle basılı formlar üzerinden manuel olarak kontrol edilmiş ve kodlanmıştır. Faaliyetler HETUS sınıflandırmasına uygun biçimde ön kodlamadan geçirilmiş; eksik, belirsiz veya çelişkili kayıtlar mümkün olduğunca saha notları ve anketör geri bildirimleri kullanılarak yeniden değerlendirilmiştir. Özellikle zaman aralıklarının boş bırakıldığı veya faaliyetlerin üst üste geçtiği durumlarda günlükler tekrar gözden geçirilmiştir. Günlüklerde yer alan faaliyetler kişisel bakım, ücretli iş,

eğitim, ev içi faaliyetler ve bakım emeği, sosyal yaşam, boş zaman, medya kullanımı ve seyahat gibi temel kategoriler altında sınıflandırılmıştır.

Kontrol ve ön kodlama sürecinin ardından veri girişinin standartlaştırılması amacıyla Excel tabanlı yapılandırılmış bir veri giriş sistemi oluşturulmuştur. Bu sistem aracılığıyla günlüklerde yer alan faaliyetler, zaman aralıkları, ana ve ikincil faaliyetler, faaliyet yeri ve birlikte olunan kişiler sistematik biçimde veri setine aktarılmıştır. Veri giriş şablonu, farklı araştırmacılar tarafından girilen verilerin mümkün olduğunca tutarlı biçimde kodlanmasını sağlamayı amaçlamıştır.

4. Ön Bulgular: Günlük Yaşamda Cinsiyete Dayalı Kalıplar

Bu bölüm, Kıbrıs'ın kuzeyinde gerçekleştirilen zaman kullanımı araştırmasının ilk bulgularını toplumsal cinsiyet perspektifiyle değerlendirmektedir.

4.1 Katılımcıların Özellikleri

Araştırma kapsamında toplam 138 haneden veri toplanmış ve 268 birey araştırmaya dahil edilmiştir. Katılımcılardan biri hafta içi, diğeri hafta sonu olmak üzere iki ayrı zaman kullanım günlüğü doldurmaları istenmiştir. Araştırma kapsamında toplam 268 hafta içi günlüğü ve 112 hafta sonu günlüğü elde edilmiş; böylece toplam 380 zaman kullanım günlüğü analiz edilmiştir.

Katılımcıların %61.2'si kadınlardan (n=164), %38.8'i ise erkeklerden (n=104) oluşmaktadır. Saha sürecinde özellikle erkek katılımcılara ulaşmanın ve günlüklerin tamamlanmasını sağlamanın daha zor olduğu gözlemlenmiştir. Bazı durumlarda kadın katılımcılar araştırmaya olumlu yaklaşmasına rağmen erkek bireyler günlük doldurmayı reddetmiştir. Bu durum, toplumsal cinsiyet ilişkilerinin yalnızca gündelik yaşam örüntülerini değil, araştırmaya katılım süreçlerini de etkilediğini göstermektedir.

Katılımcıların yaş ortalaması yaklaşık 45'tir. Örneklem farklı yaş gruplarını kapsayacak şekilde oluşturulmuş; genç yetişkinlerden ileri yaş gruplarına kadar geniş bir yaş dağılımı elde edilmiştir. Bu durum, farklı yaşam döngülerine ait gündelik zaman örüntülerinin karşılaştırılabilmesine imkan sağlamaktadır.

Çalışma durumu açısından katılımcıların önemli bir kısmı aktif işgücü içerisinde yer almaktadır. Katılımcıların yaklaşık %62'si araştırma öncesindeki yedi gün içerisinde ücretli bir işte çalıştığını belirtmiştir (n=166). Buna karşılık yaklaşık %38'lik bir grup ise ücretli bir işte çalışmadığını ifade etmiştir. Bu yapı, araştırmanın hem ücretli emek hem de ücretsiz bakım emeğini birlikte değerlendirebilmesi açısından önem taşımaktadır.

Eğitim düzeyi açısından örneklem görece heterojen bir yapı göstermektedir. Katılımcılar arasında en yaygın eğitim düzeyi lise mezuniyetidir. Bunun yanı sıra ilkököl, ortaokul, lisans ve lisansüstü eğitim düzeylerinden bireyler de örneklem içerisinde yer almaktadır. Bu çeşitlilik, gündelik yaşam pratiklerinin farklı eğitim grupları açısından karşılaştırılabilmesine imkan sağlamaktadır.

Araştırma kapsamında Kıbrıs'ın kuzeyinde altı ilçeden—Lefkoşa, Girne, Mağusa, Güzelyurt, İskele ve Lefke—hem kentsel hem de kırsal bölgelerde veri toplanmıştır. Katılımcıların yaklaşık %71'i kentsel bölgelerde, %29'u ise kırsal bölgelerde yaşamaktadır. Bu durum, farklı mekânsal bağlamlarda gündelik yaşam örüntülerinin, bakım düzenlemelerinin ve zaman kullanım pratiklerinin karşılaştırılmasına olanak sağlamaktadır.

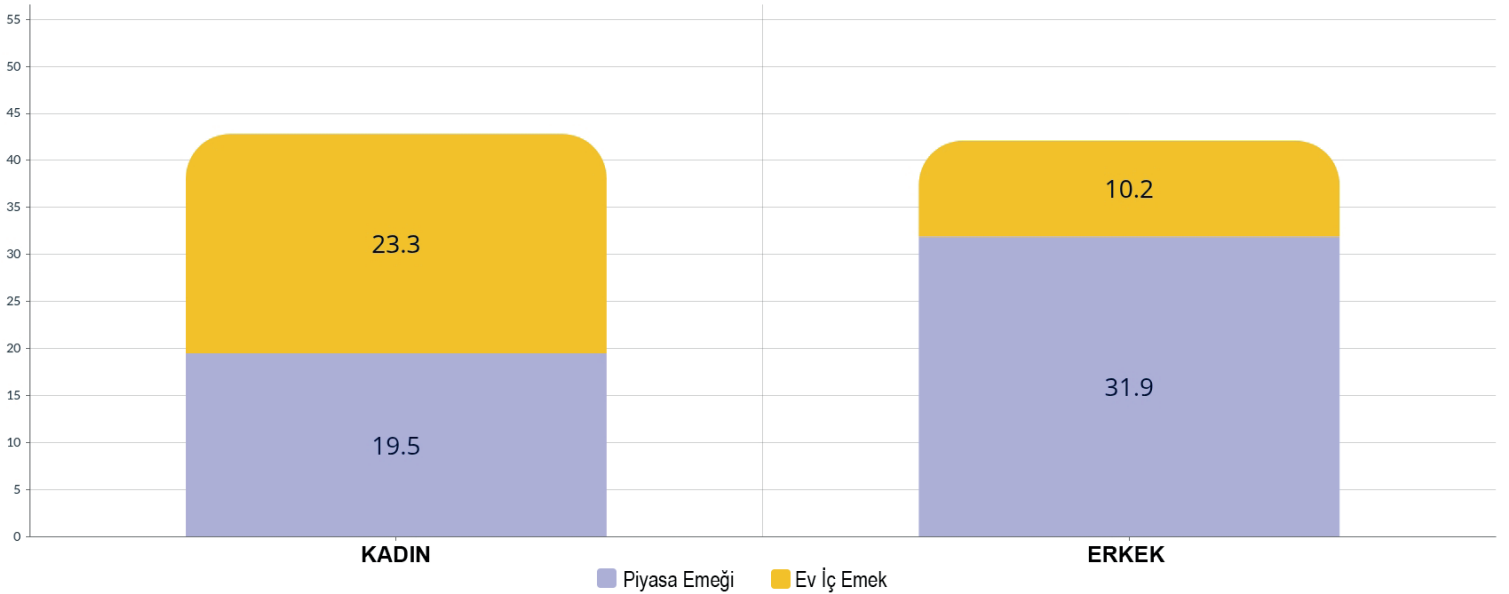
4.2 Kıbrıs'ın kuzeyinde Toplumsal Cinsiyete Dayalı Emek Zamanı Eşitsizliği

Araştırmanın bulguları, Kıbrıs'ın kuzeyinde kadınlar ve erkekler arasında toplam emek zamanı açısından büyük bir fark olmadığını göstermektedir. Kadınlar haftalık ortalama 42.8 saat, erkekler ise 42.1 saat toplam emek harcamaktadır. Başka bir ifadeyle, kadınlar ve erkekler benzer miktarda toplam emek zamanı harcamaktadır. Ancak bu benzerlik, emeğin türü açısından önemli farklılıkları gizlemektedir (Şekil 1).

Şekil 1'de görüldüğü üzere kadınların zaman kullanımının önemli bir bölümü ücretsiz ev içi emek ve bakım faaliyetleri etrafında şekillenirken, erkeklerin zaman kullanımında ücretli piyasa emeği daha baskın bir yer tutmaktadır. Erkeklerin haftalık toplam piyasa emeği 31.9 saat iken kadınlarda bu süre 19.5 saattir. Buna karşılık kadınların haftalık toplam ev içi emek süresi 23.3 saat ile erkeklerin (10.2 saat) yaklaşık iki katından fazladır. Kadınların ev içi emek için harcadıkları süre erkeklerin yaklaşık 2.3 katıdır. Buna karşılık erkeklerin ücretli iş için harcadıkları zaman kadınlardan belirgin biçimde daha yüksektir. Erkekler kadınlardan yaklaşık %61 daha fazla piyasa emeği harcamaktadır.

Bu durum, Kıbrıs'ın kuzeyindeki gündelik yaşam örüntülerinin uluslararası literatürde sıklıkla tartışılan toplumsal cinsiyet temelli iş bölümüyle büyük ölçüde uyumlu olduğunu göstermektedir. Toplam emek süresi benzer görünse de kadınların emeği büyük ölçüde görünmeyen, ücretsiz ve hane içi faaliyetlerde yoğunlaşmaktadır. Erkeklerin emeği ise daha çok ücretli ve görünür piyasa faaliyetlerinde toplanmaktadır. Hafta içi örüntüler incelendiğinde erkeklerin zamanlarının büyük ölçüde ücretli piyasa emeği etrafında organize olduğu görülmektedir. Erkekler hafta içi ortalama 28.3 saat piyasa emeği harcarken, kadınlar yalnızca 17.9 saat ücretli işe zaman ayırmaktadır. Buna karşılık kadınların hafta içi ev içi emek süresi 16.3 saat ile erkeklerin (6.5 saat) oldukça üzerindedir. Bu durum, kadınların gündelik yaşamlarında ücretli iş ile bakım ve ev içi sorumlulukları eş zamanlı biçimde yürüttüğünü göstermektedir (Tablo 1).

Şekil 1. Kıbrıs'ın kuzeyinde Haftalık Ortalama Piyasa ve Ev İçi Emek Zamanının Toplumsal Cinsiyete Göre Dağılımı (Saat), 2024–2025

Kaynak: Parity Project Zaman Kullanımı Araştırması, 2024–2025. Haftalık toplamlar hafta içi ve hafta sonu günlüklerinin ağırlıklandırılmasıyla hesaplanmıştır

Hafta sonu örüntüleri de dikkat çekicidir. Erkeklerin hafta sonu piyasa emeği büyük ölçüde azalırken, kadınların ev içi emek yükü devam etmektedir. Kadınlar hafta sonu toplam 7 saat ev içi emek harcarken, erkeklerde bu süre yalnızca 3.7 saattir. Bu bulgu, ev içi emeğin kadınlar açısından belirli çalışma saatleriyle sınırlı olmayan sürekli bir sorumluluk biçimi olduğunu göstermektedir. Başka bir ifadeyle, erkekler için hafta sonu daha fazla dinlenme ve boş zaman anlamına gelirken, kadınlar açısından bakım ve ev içi sorumluluklar büyük ölçüde devam etmektedir.

Tablo 1. Kıbrıs'ın kuzeyinde Haftalık Emek Zamanının Toplumsal Cinsiyete Göre Dağılımı, 2024–2025

Ortalama emek zamanı · Ana aktivite · Haftalık tahmin

	Hafta içi · 5 gün		Hafta sonu · 2 gün		Haftalık toplam	
	 Piyasa emeği	 Ev içi emek	 Piyasa emeği	 Ev içi emek	 Piyasa emeği	 Ev içi emek
Kadın	17.9	16.3	1.6	7.0	19.5	23.3
Erkek	28.3	6.5	3.6	3.7	31.9	10.2

Kaynak: Parity Project Zaman Kullanımı Araştırması, 2024–2025.

Haftalık toplamlar hafta içi ve hafta sonu günlüklerinin ağırlıklandırılmasıyla hesaplanmıştır.

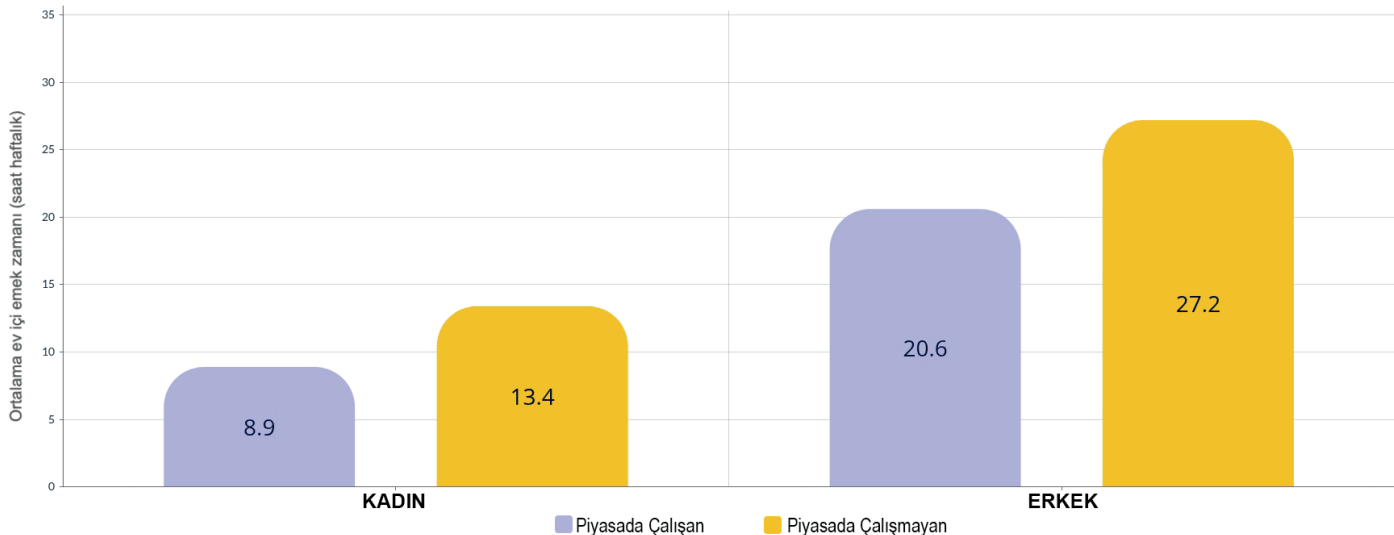
Araştırma bulguları, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yalnızca işgücü piyasasında değil, gündelik yaşamın zamansal organizasyonu içerisinde de yeniden üretildiğini göstermektedir. Kıbrıs'ın kuzeyinde kamusal bakım hizmetlerinin sınırlı olması, çocuk, yaşlı ve hasta bakımının büyük ölçüde hane içerisinde çözülmesine yol açmaktadır. Bu bakım yükü ise çoğunlukla kadınlar tarafından üstlenilmektedir. Sonuç olarak kadınların ücretsiz bakım emeğine ayırdığı zaman artarken, sosyal yaşam, dinlenme ve kişisel zaman gibi alanlara ayırabilecekleri zaman daha sınırlı hale gelmektedir.

Bu yönüyle zaman kullanım verileri, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yalnızca ekonomik göstergeler üzerinden değil; gündelik yaşamın zaman yapısı, bakım sorumlulukları ve görünmeyen emek ilişkileri üzerinden de analiz edilmesi gerektiğini göstermektedir.

4.3 Ücretsiz Emek ve Çocuk Bakımı Zamanının Genel Dağılımı

Şekil 2 kadınların ücretli bir işte çalışıp çalışmamasından bağımsız olarak erkeklerden daha fazla ev içi emek harcadığını göstermektedir. Ücretli bir işte çalışan kadınlar dahi ev içi faaliyetlere erkeklerden daha fazla zaman ayırmaktadır. Bu durum, kadınların ücretli iş ile ev içi bakım emeğini eşzamanlı biçimde yürütmek zorunda kaldığını göstermektedir. Başka bir ifadeyle, kadınların gündelik yaşamı büyük ölçüde "çifte yük" olarak tanımlanabilecek bir yapı içerisinde şekillenmektedir.

Şekil 2: Kıbrıs'ın kuzeyinde Ortalama Haftalık Ev İçi Emek Zamanının Cinsiyet ve Çalışma Durumuna Göre Dağılımı (15+ Yaş), 2024–2025

Kaynak: Parity Project Zaman Kullanımı Araştırması, 2024–2025. Haftalık toplamlar hafta içi ve hafta sonu günlüklerinin ağırlıklandırılmasıyla hesaplanmıştır.

Parity Project Zaman Kullanımı Araştırması bulguları, Kıbrıs'ın kuzeyinde çocuk bakımına ayrılan zaman açısından belirgin bir toplumsal cinsiyet eşitsizliği olduğunu göstermektedir (Tablo 1). Çocuklu haneler incelendiğinde, kadınların çocuk bakım faaliyetlerine erkeklerden yaklaşık iki kat daha fazla zaman ayırdığı görülmektedir. Bu bulgular, uluslararası zaman kullanımı literatürü ile de uyumludur ve çocuk bakımının hala büyük ölçüde kadınların sorumluluğu olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır.

Tablo 1'de görüldüğü üzere kadınlar günlük ortalama 58.99 dakika (yaklaşık 1 saat) çocuk bakımına zaman ayırırken, erkeklerde bu süre 28.96 dakika (yaklaşık yarım saat) olarak hesaplanmıştır. Ücretli bir işte çalışan bireyler arasında da benzer bir örüntü görülmektedir. Çalışan kadınlar çocuk bakımına günlük ortalama 67.44 dakika (yaklaşık 1 saat 7 dakika) ayırırken, çalışan erkeklerde bu süre yalnızca 30.56 dakikadır. Bu durum, kadınların işgücü piyasasına katılmasının çocuk bakım sorumluluklarını azaltmadığını; aksine ücretli emeğin mevcut bakım yükünün üzerine eklendiğini göstermektedir.

Çocuk bakım faaliyetleri alt kategoriler halinde incelendiğinde toplumsal cinsiyet eşitsizliği daha görünür hale gelmektedir. Kadınların fiziksel bakım ve çocuk gözetimi için günlük ortalama 22.17 dakika ayırdığı görülürken, erkeklerde bu süre yalnızca 6.04 dakikadır. Benzer şekilde kadınlar çocuğa bir şey öğretme faaliyetlerine 4.06 dakika, çocuk için seyahate 19.13 dakika ve çocukla okuma, oynama veya konuşmaya 12.17 dakika ayırmaktadır. Erkeklerin bu faaliyetlerin tümüne kadınlardan belirgin biçimde daha az zaman ayırdığı görülmektedir. Özellikle fiziksel bakım ve gözetim alanında kadınların harcadığı sürenin erkeklerin yaklaşık dört katı olması dikkat çekicidir.

Buna karşılık erkeklerin kadınlardan daha fazla zaman ayırdığı tek faaliyet çocuğa eşlik etme olmuştur. Erkekler bu faaliyet için günlük ortalama 6.46 dakika ayırırken, kadınlarda bu süre yalnızca 1.02 dakikadır. Bu durum, çocuk bakımının kendi içerisinde de toplumsal cinsiyet temelinde ayrıştığını düşündürmektedir. Erkeklerin daha çok dış mekanla ilişkili veya görünür bakım faaliyetlerinde yer aldığı; kadınların ise gündelik ve süreklilik gerektiren bakım emeğini üstlendiği görülmektedir.

Bulgular ayrıca çalışan annelerin çocuk bakımına çalışmayan kadınlardan daha fazla zaman ayırdığını göstermektedir. Çalışan kadınların çocuk bakımına ayırdığı sürenin artması, kadınların ücretli çalışma ile bakım emeğini eşzamanlı biçimde yürütmek zorunda kaldığını, yani "çifte yük" taşımakta olduğunu göstermektedir.

Genel olarak bulgular, ebeveynlik konusunda eşitlikçi normların gündelik yaşam pratiklerine tam anlamıyla yansımadığını göstermektedir. Babalar çocuk bakımına belirli ölçüde katılım sağlasa da bakım emeğinin genel organizasyonu güçlü biçimde toplumsal cinsiyet temelli kalmaya devam etmektedir. Anneler hala birincil bakım veren rolünü üstlenirken, babaların çocuk bakımındaki rolü daha sınırlı ve ikincil düzeyde kalmaktadır.

Tablo 1. Çocuklu hanelerde ücretli iş, ücretsiz bakım emeği ve çocuk bakım faaliyetlerine ayrılan günlük ortalama süre (dakika), cinsiyet ve çalışma durumuna göre, Kıbrıs'ın kuzeyi, 2024–2025

Faaliyet	Tüm Kadınlar	Tüm Erkekler	Çalışan Kadınlar	Çalışan Erkekler
 Toplam çocuk bakımı	58.99	28.96	67.44	30.56
 Fiziksel bakım ve çocuk gözetimi	22.17	6.04	22.09	4.44
 Çocuğa bir şey öğretme	4.06	0.21	6.51	0.28
 Çocuk için seyahat	19.13	9.60	24.88	11.39
 Çocukla okuma, oynama ve konuşma	12.17	6.25	12.33	5.28
 Çocuğa eşlik etme	1.02	6.46	1.63	8.61
 Diğer çocuk bakım faaliyetleri	0.42	0.41	0.00	0.56

Kaynak: Parity Project Zaman Kullanımı Araştırması, 2024–2025.

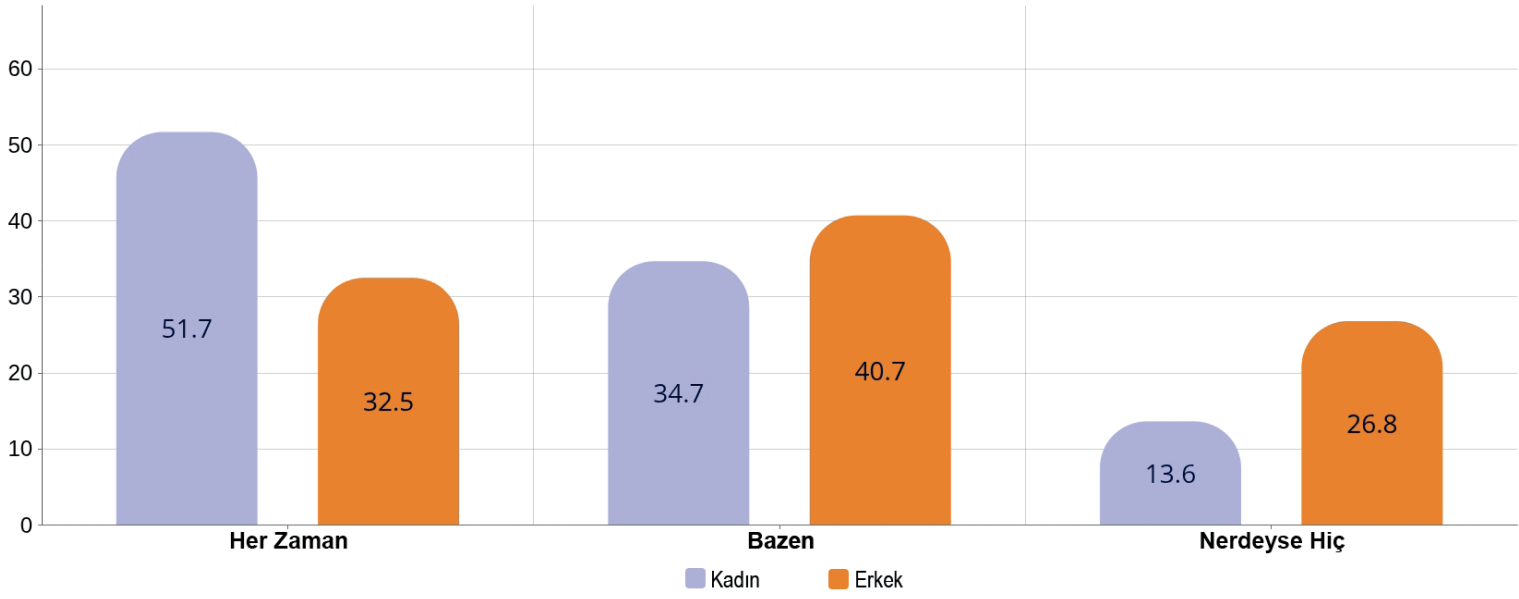
4.4 Zaman Baskısı ve Gündelik Yaşamda Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

Şekil 3, kadınların gündelik yaşamlarında erkeklere kıyasla daha yüksek düzeyde zaman baskısı hissettiklerini göstermektedir. Kadınların %51.7'si kendisini "her zaman" aceleye getirilmiş hissettiğini belirtirken, erkeklerde bu oran %32.5'te kalmaktadır. Buna karşılık erkeklerin %26.8'i kendisini "neredeyse hiç" aceleye getirilmiş hissetmediğini ifade ederken, kadınlarda bu oran yalnızca %13.6'dır.

Bu bulgular, kadınların gündelik yaşamlarının daha yoğun, parçalı ve sürekli zaman baskısı altında organize olduğunu göstermektedir. Özellikle ücretli iş, ev içi emek ve bakım sorumluluklarının eşzamanlı biçimde yürütülmesi, kadınların zaman üzerindeki kontrolünü sınırlandırmaktadır. Erkeklerin ise gündelik yaşamlarında daha fazla kesintisiz boş zaman ve kişisel zaman deneyimlediği görülmektedir.

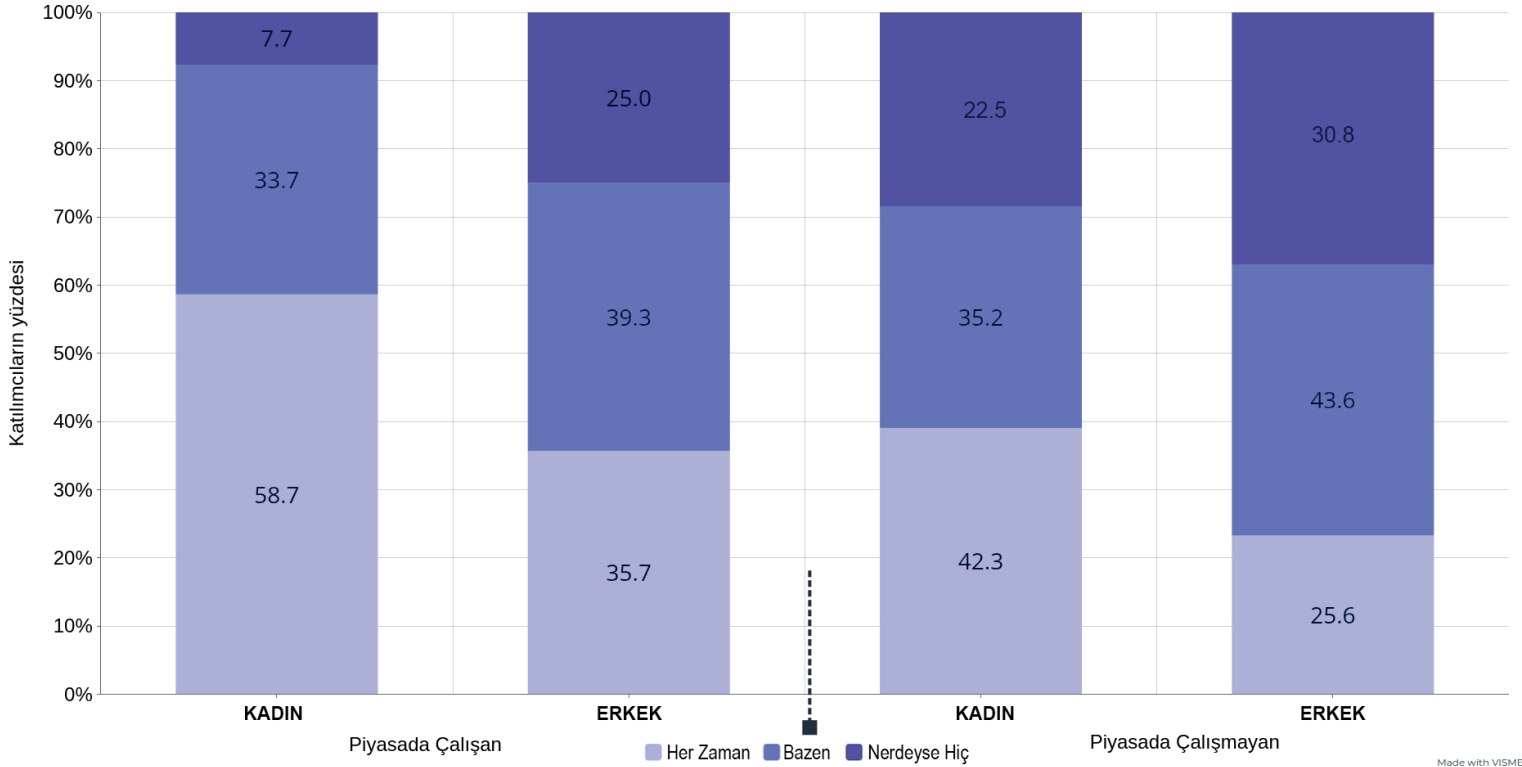
Bulgular aynı zamanda zaman yoksulluğunun yalnızca uzun çalışma saatleriyle ilgili olmadığını; bireylerin dinlenme, kendilerine zaman ayırma ve gündelik yaşam üzerinde kontrol kurabilme kapasitesiyle de ilişkili olduğunu göstermektedir. Kadınların daha yüksek düzeyde zaman baskısı hissetmesi, toplumsal cinsiyete dayalı bakım sorumluluklarının gündelik yaşam üzerindeki etkisini görünür hale getirmektedir.

Şekil 3. "Kendinizi Ne Sıklıkla Aceleye Getirilmiş Hissediyorsunuz?" Sorusuna Verilen Yanıtların Toplumsal Cinsiyete Göre Dağılımı (%), Kıbrıs'ın Kuzeyi, 2024–2025

Kaynak: Parity Project Zaman Kullanımı Araştırması, 2024–2025.

Şekil 4. "Kendinizi Ne Sıklıkla Aceleye Getirilmiş Hissediyorsunuz?" Sorusuna Verilen Yanıtların Toplumsal Cinsiyet ve Çalışma Durumuna Göre Dağılımı (%), Kıbrıs'ın Kuzeyi, 2024–2025

Kaynak: Parity Project Zaman Kullanımı Araştırması, 2024–2025.

Şekil 4, zaman baskısının yalnızca toplumsal cinsiyetle değil, aynı zamanda ücretli çalışma durumu ile de yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Özellikle ücretli bir işte çalışan kadınların gündelik yaşamlarında çok daha yoğun bir zaman baskısı deneyimlediği görülmektedir. Çalışan kadınların %58.7'si kendisini "her zaman" aceleye getirilmiş hissettiğini belirtirken, çalışan erkeklerde bu oran %35.7'de kalmaktadır. Buna karşılık çalışan erkeklerin dörtte biri (%25) kendisini "nerdeyse hiç" aceleye getirilmiş hissetmediğini ifade etmektedir. Çalışan kadınlarda ise bu oran yalnızca %7.7'dir.

Ücretli bir işte çalışmayan bireyler arasında da benzer bir örüntü görülmektedir. Çalışmayan kadınların %30.8'ü kendisini "her zaman" aceleye getirilmiş hissettiğini belirtirken, erkeklerde bu oran %25.6'dır. Buna karşılık çalışmayan erkeklerin %30.8'si kendisini "neredeyse hiç" aceleye getirilmiş hissetmediğini ifade etmektedir. Bu oran, çalışmayan kadınların oranından (%22.5) belirgin biçimde yüksektir.

Bulgular, zaman baskısının yalnızca ücretli istihdam ile açıklanamayacağını göstermektedir. Ücretli bir işte çalışmayan kadınların dahi erkeklerden daha yüksek düzeyde zaman baskısı hissetmesi, bakım emeği ve ev içi sorumlulukların kadınların gündelik yaşamında merkezi bir rol oynadığını göstermektedir. Başka bir ifadeyle, kadınların zaman yoksulluğu yalnızca işgücü piyasasındaki konumlarından değil, gündelik yaşamın toplumsal cinsiyet temelinde organize edilmesinden kaynaklanmaktadır.

Özellikle çalışan kadınların en yüksek düzeyde zaman baskısı hissetmesi, ücretli iş ile ücretsiz bakım emeğinin eşzamanlı biçimde yürütülmesinin yarattığı "çifte yükü" görünür hale getirmektedir. Erkeklerin ise hem çalışan hem de çalışmayan gruplarda daha düşük düzeyde zaman baskısı bildirmesi, gündelik yaşam üzerindeki kontrolün toplumsal cinsiyet temelinde eşitsiz biçimde dağıldığını göstermektedir.

Bu bulgular, zaman yoksulluğunun yalnızca ekonomik bir mesele olmadığını; aynı zamanda bakım sorumlulukları, gündelik yaşam organizasyonu ve toplumsal cinsiyet normlarıyla yakından ilişkili yapısal bir eşitsizlik biçimi olduğunu ortaya koymaktadır.

5. Sonuç

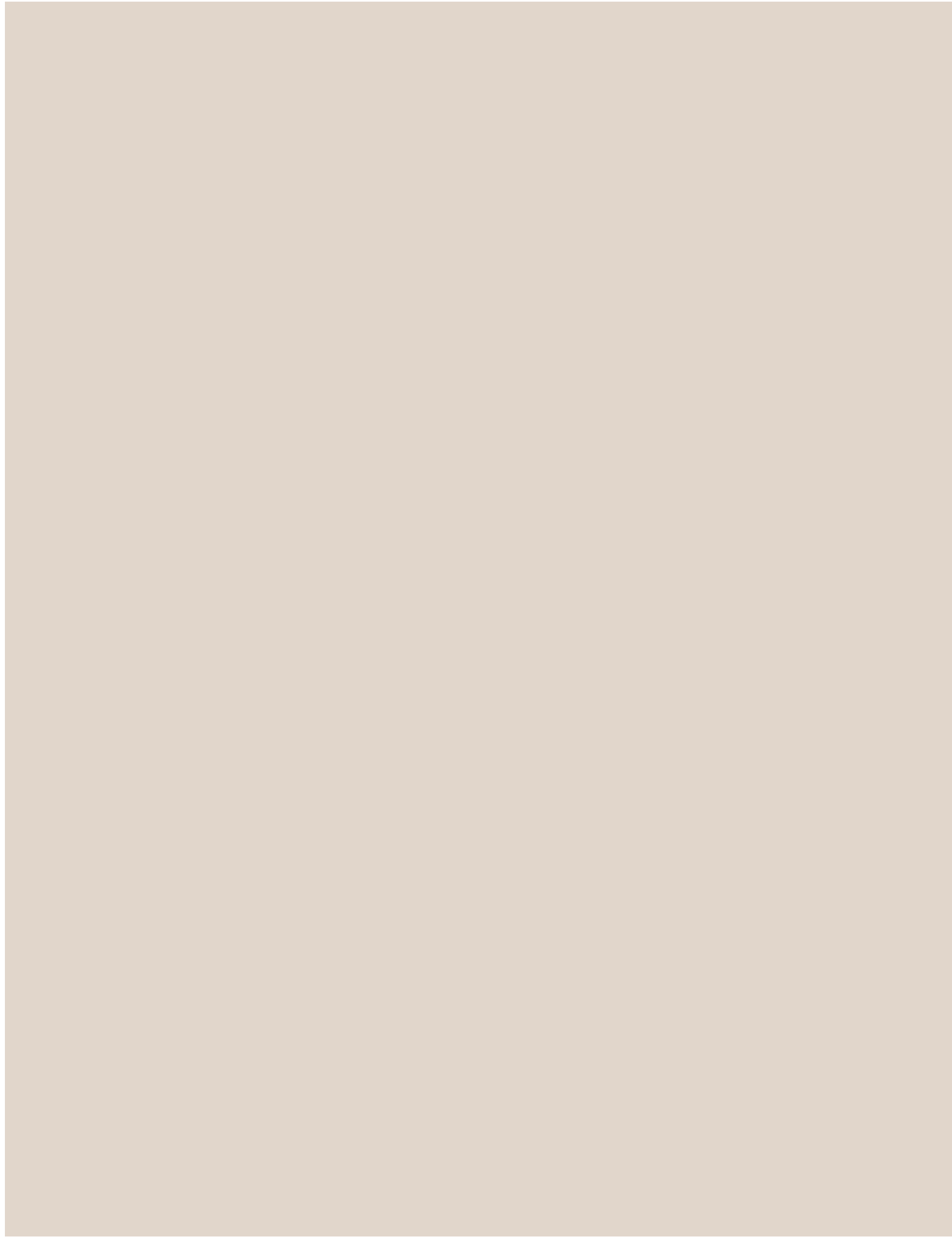
Bu çalışma, Kıbrıs'ın kuzeyinde gerçekleştirilen ilk kapsamlı HETUS temelli zaman kullanımı araştırması olarak, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin gündelik yaşamın zaman organizasyonu içerisinde nasıl yeniden üretildiğini ortaya koymaktadır. Bulgular, kadınların toplam emek zamanı erkeklere yakın olsa da, bu emeğin büyük ölçüde ücretsiz bakım emeği ve ev içi faaliyetlerde yoğunlaştığını göstermektedir. Özellikle çalışan kadınların hem ücretli iş hem de bakım sorumluluklarını eşzamanlı biçimde yürütmesi, kadınlarda daha yüksek düzeyde zaman baskısı ve zaman yoksulluğu yaratmaktadır.

Araştırma aynı zamanda çocuk bakımı ve ev içi emeğin hala büyük ölçüde kadınların sorumluluğu olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır. Bu durum, toplumsal cinsiyet eşitliğinin yalnızca işgücü piyasasına katılım üzerinden değerlendirilemeyeceğini; bakım emeği, gündelik yaşam pratikleri ve zaman üzerindeki kontrol ilişkilerinin de dikkate alınması gerektiğini göstermektedir.

Bu yönüyle çalışma, Kıbrıs'ın kuzeyinde toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin görünmeyen boyutlarını görünür hale getirirken, bakım politikaları, kamusal destek mekanizmaları ve toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları açısından da önemli veri temelli katkılar sunmaktadır.

REFERANSLAR

- Addati, L., Cattaneo, U., Esquivel, V., & Valarino, I. (2018). Care work and care jobs for the future of decent work. International Labour Organization.
- Antonopoulos, R., & Hirway, I. (2010). Unpaid work and the economy: Gender, time use and poverty in developing countries. Palgrave Macmillan.
- Becker, G. S. (1965). A theory of the allocation of time. *The Economic Journal*, 75(299), 493–517. <https://doi.org/10.2307/2228949>
- Bianchi, S. M., Sayer, L. C., Milkie, M. A., & Robinson, J. P. (2012). Housework: Who did, does or will do it, and how much does it matter? *Social Forces*, 91(1), 55–63. <https://doi.org/10.1093/sf/sos120>
- Bittman, M., & Wajcman, J. (2000). The rush hour: The character of leisure time and gender equity. *Social Forces*, 79(1), 165–189. <https://doi.org/10.2307/2675568>
- Craig, L., & Mullan, K. (2011). How mothers and fathers share childcare: A cross-national time-use comparison. *American Sociological Review*, 76(6), 834–861. <https://doi.org/10.1177/0003122411427673>
- Daminger, A. (2019). The cognitive dimension of household labour. *American Sociological Review*, 84(4), 609–633. <https://doi.org/10.1177/0003122419859007>
- Eurostat. (2019). Harmonised European Time Use Surveys (HETUS) 2018 guidelines. Publications Office of the European Union.
- Folbre, N. (2006). Measuring care: Gender, empowerment, and the care economy. *Journal of Human Development*, 7(2), 183–199. <https://doi.org/10.1080/14649880600768512>
- Fraser, N. (2016). Contradictions of capital and care. *New Left Review*, 100, 99–117.
- Gershuny, J. (2011). Time-use surveys and the measurement of national well-being. Centre for Time Use Research Working Paper.
- Hochschild, A. R. (1989). *The second shift: Working parents and the revolution at home*. Viking.
- Mattingly, M. J., & Bianchi, S. M. (2003). Gender differences in the quantity and quality of free time. *Social Forces*, 81(3), 999–1030. <https://doi.org/10.1353/sof.2003.0036>
- OECD. (2023). Gender equality and unpaid care work. OECD Publishing.
- Robinson, J. P., & Godbey, G. (1997). *Time for life: The surprising ways Americans use their time*. Penn State University Press.
- UNECE. (2021). Guide on producing statistics on time use: Measuring paid and unpaid work. United Nations Economic Commission for Europe.
- Vickery, C. (1977). The time-poor: A new look at poverty. *The Journal of Human Resources*, 12(1), 27–48. <https://doi.org/10.2307/145597>

BÖLÜM 2

Kıbrıs'ın kuzeyinde Toplumsal Cinsiyete Dayalı Görünmeyen Emek ve Kentsel Zaman Yoksulluğu

Nadia Karimi

ÖZET

Toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü, özellikle kadınların görünmeyen emeği, kentsel toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kritik ancak aynı zamanda yeterince değeri verilmeyen ve görünür olmayan unsurlarından biridir. Görünmeyen emek toplumsal normlara derinden kök salmış olmakla birlikte; ücretli ve ücretsiz emeğin yanı sıra dinlenme ve boş zamana ayrılan sürenin eşitsiz dağılımı üzerinden kentsel toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yeniden üretmektedir. Bu yapılandırılmış ve yeniden üretilmiş "zaman yoksulluğu", daha geniş toplumsal cinsiyete dayalı mekânsal ve toplumsal eşitsizliklerin merkezi bileşenlerinden biri olabilir. Bu çalışma, Avrupa Birliği tarafından finanse edilen ve Kıbrıs Türk Üniversitesi Kadınlar Derneği tarafından yürütülen Parity Projesi kapsamında, Kıbrıs'ın kuzeyindeki hanelerden ve bireylerden ayrıntılı zaman kullanım günlükleri aracılığıyla toplanan özgün ve kapsamlı bir nicel veri setine dayanmaktadır. Bu özellik, gündelik rutinlerin ve faaliyetlerin toplumsal cinsiyete göre farklılaşmasını derinlemesine incelememize olanak sağlamaktadır. Bu bağlamda faaliyetler; ücretli istihdam, yemek yapma, temizlik ve bakım gibi ücretsiz ev içi emek faaliyetleri, kişisel bakım ve uyku, toplumsal katılım ve boş zaman faaliyetleri gibi başlıklar altında kapsamlı biçimde sınıflandırılmaktadır.

Çalışma, zaman kullanım verilerini katılımcıların toplumsal cinsiyeti, istihdam durumu, kırsal ve kentsel yerleşim özellikleri ile hane yapısına ilişkin değişkenler temelinde analiz etmektedir. Ayrıca çalışma, kümeleme analizi ve faaliyet sıralama yöntemleri gibi gelişmiş örüntü analizi teknikleri kullanılarak, toplumsal cinsiyet grupları içinde ve arasında zaman tahsisine ilişkin farklı davranışsal ve zamansal örüntülerin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır.

Bu yaklaşım çerçevesinde araştırma, toplumsal normların nasıl yapısal kısıtlar olarak işlev gördüğünü, ücretsiz emeğin hane içindeki dağılımını nasıl şekillendirdiğini ve kentsel zaman yoksulluğuna yol açan eşitsiz zaman tahsisine nasıl katkıda bulunduğunu incelemektedir. Bu doğrultuda özellikle toplumsal cinsiyete dayalı emek örüntülerinin dinlenme ve boş zaman imkanlarını nasıl kesintiye uğrattığı ve zaman yoksulluğu deneyimlerini toplumsal cinsiyete göre nasıl farklılaştırdığı üzerinde durulmaktadır. Ayrıca çocuk bakımı, yaşlı bakımı gibi bakım faaliyetleri ve bunların toplumsal bağlamları incelenerek, bu faaliyetlerin zaman yoksulluğuna ilişkin bireysel algılar ve gerçeklikler üzerindeki doğrudan etkileri analiz edilmektedir. Genel olarak bu araştırma, zaman kullanım verilerini analiz ederek, görünmeyen emeğin kentsel toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin önemli bir unsuru olduğunu ve bunun zaman yoksulluğu deneyimlerine yol açan eşitsiz zaman dağılımının oluşmasındaki rolünü vurgulamayı amaçlamaktadır.

GİRİŞ

Yanatma, Euronews'ta yayımlanan bir raporunda, 23 Avrupa ülkesinde kadınların erkeklere kıyasla ücretsiz işe ortalama %86 daha fazla zaman ayırdığını belirtmektedir. Başka bir ifadeyle, kadınlar her gün ücretsiz işlere en az 262 dakika ayırırken, erkekler yalnızca 141 dakika ayırmaktadır. Bu da günlük 121 dakikalık bir fark anlamına gelmektedir. Daha basit bir ifadeyle, istatistiklere ve sayısal verilere bakıldığında, Güney Avrupa kentlerinde kadınların işgücüne katılım oranlarının OECD ülkeleri arasında en düşük seviyelerde olduğu görülmektedir; %53 olan Avrupa Birliği ortalamasına kıyasla İtalya'da bu oran %42, Yunanistan'da ise %45'tir (Yanatma, 2025). Bu veriler, işgücüne katılımı aşındırarak Zaman Yoksulluğunu derinleştirmektedir. Öte yandan, AB Care Atlas verilerine göre Avrupalı kadınlar bir "Çifte Yük" deneyimlemektedir; yani ücretli işlerde çalışırken aynı zamanda ev içindeki ücretsiz emeğe ilişkin adaletsiz sorumlulukları da üstlenmektedirler. Uzun dönemli bakım ihtiyacının büyük ölçüde kadınlar tarafından karşılanması nedeniyle bu örüntü, kadınları daha yüksek risk altına sokmaktadır (EU Care Atlas, 2022; Hougaard Jensen, Pinkus ve Ruer, 2024).

Bunun yanı sıra Eurostat'ın 2025 tarihli raporu, toplumsal cinsiyete dayalı zaman kısıtlarının ve zaman yoksulluğunun, istihdam veya gelir gibi geleneksel kentsel göstergeler üzerinden görünmeyen ancak kadınları ev içi faaliyetler, eğitim ve bakım altyapısına ilişkin rutinler içine hapseden yapısal engeller olarak işlediğini vurgulamaktadır (Eurostat, 2025).

Bu koşullar altında bakış açısı biraz daha daraltıldığında, Kıbrıs'ın kuzeyi de Avrupa bağlamı içerisinde değerlendirilebilecek önemli bir örnek olarak görünmektedir. Siyasal olarak tanınmayan ve ekonomik olarak çevresel konumda bulunan bu bölge, toplumsal cinsiyete dayalı zaman yoksulluğunu incelemek ve bu durumun nasıl derinleştiğini anlamak açısından dikkat çekici bir örnek sunmaktadır.

Jeopolitik izolasyon ile güçlü aile temelli yapılar bir araya geldiğinde, kadınların ücretsiz bakım yüklerinin hem görünmez hem de sistematik biçimde yerleşik hale geldiği koşullar ortaya çıkabilmektedir. Daha sade bir ifadeyle, bu görünmezlik Kıbrıs'ın kuzeyini; toplumsal cinsiyete dayalı zaman yoksulluğunun, özellikle resmî kurumsal destek mekanizmalarının sınırlı olduğu ve bakım sorumluluklarının orantısız biçimde kadınlara yüklendiği koşullarda, kentsel eşitsizliğin gizli ancak güçlü mekanizmalarından biri olarak nasıl işlediğini ortaya koymak açısından kritik bir alan haline getirmektedir.

Birçok zaman kullanımı araştırmacısı (özellikle Avrupalı olanlar) ücretsiz emekteki kalıcı toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini belgelemiş olsa da, günlük faaliyet dizilerinin toplumsal cinsiyete dayalı zaman yoksulluğunu belirgin biçimde kentsel ve aynı zamanda mekânsal bir olguya nasıl dönüştürebileceğini nadiren incelemiş ve değerlendirmiştir. Başka bir ifadeyle, birçok çalışma saatleri ölçmekte ve yalnızca saatlere odaklanmaktadır; ancak bir kadının yaşamında bir günü şekillendiren ritimleri ve kısıtları göz ardı etmektedir.

Bu çalışma, söz konusu boşluğu üç temel katkı aracılığıyla doldurmayı amaçlamaktadır. İlk olarak, Parity Projesi kapsamında toplanan dakika bazlı zaman kullanım günlüklerinden yararlanmaktadır. Bu günlükler, Kıbrıs'ın kuzeyindeki hanelerden gündelik faaliyetlere, faaliyet dizilerine ve zaman örüntülerine ilişkin ayrıntılı kayıtlar sunmaktadır. İkinci olarak çalışma, kümeleme analizi ve faaliyet sıralama yöntemleri gibi gelişmiş örüntü analizi tekniklerini kullanarak farklılaşmış zaman rutinlerini belirlemeyi ve zaman yoksulluğunu yalnızca toplam süreler üzerinden değil, gündelik ritimlerin katmanları arasından ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Üçüncü olarak ise çalışma, görünmeyen emeği ve toplumsal cinsiyete dayalı zaman yoksulluğunu, politik açıdan çevresel bir bağlamda kentsel eşitsizlik üreten süreçler olarak açık biçimde çerçevelemektedir.

Bu çalışma üç temel amacı takip etmektedir. İlk amaç olarak, zamanın ücretli işler, yemek yapma, temizlik ve bakım gibi ücretsiz görünmeyen emek faaliyetleri, kişisel bakım ve boş zaman etkinlikleri arasında

nasıl dağıldığını incelemektedir. Ardından, bu örüntülerin toplumsal cinsiyet, istihdam durumu ve kentsel-kırsal yerleşim temelinde ayrıştırılması ikinci aşamayı oluşturmaktadır. İkinci amaç, kümeleme ve sıralama analizleri aracılığıyla toplumsal cinsiyete dayalı zaman yoksulluğunu yansıtan zamansal örüntüleri ve davranışsal kümeleri tespit etmektir. Son olarak çalışma, mikro düzeydeki bu örüntüleri Kıbrıs'ın kuzeyindeki daha geniş kentsel eşitsizlik bağlamı içerisine yerleştirmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, sınırlı kamusal bakım hizmetlerinin kadınların zaman kısıtlarını nasıl artırdığı ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin mekânsal boyutlarını nasıl yeniden ürettiği incelenmektedir.

LİTERATÜR TARAMASI

Toplumsal cinsiyete dayalı zaman yoksulluğu olgusu, aşırı düzeyde ücretsiz emeğin (çoğunlukla bakım emeğinin) ücretli çalışma, boş zaman ve kişisel refah için ayrılabilir zamanı sınırladığı bir durumu ifade etmektedir. Bu kavram, özellikle Kıbrıs'ın kuzeyi gibi Avrupa'nın çevresel bölgelerinde, kentsel eşitsizliğin kritik ancak yeterince incelenmemiş bir boyutu olarak ortaya çıkmıştır. Bu yüzyılda kaydedilen önemli ilerlemelere rağmen, AB ve OECD ülkelerinde kadınlar hâlâ ekonomik, toplumsal ve siyasal göstergelerin çoğunda erkeklere kıyasla daha dezavantajlı bir konumdadır. Bu bağlamda ücretsiz emek, bazı kadınlar için yalnızca ücretli çalışmanın değil, kişisel zamanın da önünde bir engel oluşturmaktadır. Diğer yandan ücretsiz emek, birçok kadın açısından ücretli işlerinden eve döndükten sonra başlayan ikinci bir vardiya niteliği taşımaktadır (OECD, 2025a).

Bu literatür taraması, zaman kullanımı örüntülerini, görünmeyen emeği, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ilişkin metodolojik ve mekânsal yaklaşımları değerlendirmek amacıyla 2023–2025 yılları arasında yayımlanan güncel Avrupa çalışmalarını incelemektedir. Ayrıca bu literatür taraması, analizlerdeki ve bölgesel veri kapsamındaki süreklilik gösteren boşlukları ortaya koyabilecek tematik bir yapı izlemektedir. Bu nedenle, bu çalışmanın kümeleme temelli yaklaşımı, gündelik rutinlerin Kıbrıs'ın kuzeyinde toplumsal cinsiyete dayalı kentsel eşitsizlik deneyimlerini nasıl şekillendirdiğini anlamak açısından kritik önem taşımaktadır.

Tema 1: Toplumsal Cinsiyete Dayalı Zaman Tahsisi ve Çifte Yük

Güncel çalışmalar, Avrupa bağlamlarında toplumsal cinsiyete dayalı zaman yoksulluğunun varlığını sürdürdüğünü doğrulamaktadır. Kadınlar (ve kız çocukları), erkeklere kıyasla günde ortalama 2,5 saat daha fazla ücretsiz ev içi iş (çoğunlukla bakım emeği) gerçekleştirmektedir. Bu sürenin özellikle Kuzey Afrika ve Batı Asya ülkelerinde en yüksek düzeye ulaştığını belirtmek gerekir (UN Women, 2025). Avrupa'ya odaklanıldığında ise, 23 Avrupa ülkesinde kadınların erkeklerden %86 daha fazla ücretsiz emek harcadığı görülmektedir. Başka bir ifadeyle kadınlar günde 262 dakika ücretsiz emek harcarken, erkekler yalnızca 141 dakika harcamaktadır. Bu da günlük bazda 121 dakikalık bir fark anlamına gelmektedir (Yanatma, 2025). Ancak bu eşitsizlik, istihdam bağlamına odaklanıldığında farklı biçimlerde ortaya çıkmaktadır. Kadınlar, erkeklere kıyasla daha düşük istihdam oranlarına sahiptir ve ücretsiz sorumluluklarını yerine getirebilmek amacıyla yarı zamanlı işlerde çalışma olasılıkları (işte daha az zaman harcama bakımından) daha yüksektir. Bu durum ise gelirlerini, kariyer olanaklarını ve sosyal güvencelerini (örneğin emeklilik gelirlerini) olumsuz etkilemektedir (OECD, 2025b).

Birleşik Krallık ve diğer bazı yüksek gelirli ülkelerden elde edilen veriler, "çifte yük" kavramının hâlâ güçlü biçimde varlığını sürdürdüğünü ve keskin bir ayrımı ortaya koyduğunu göstermektedir. Örneğin kadınlar ev içinde daha fazla ücretsiz emek harcarken, erkekler ev dışında daha fazla ücretli emek harcamaktadır. Bu verilerin en dikkat çekici yönü ise, kadınların eğitim düzeylerindeki artışa rağmen bu örüntünün son çeyrek yüzyıldır büyük ölçüde değişmeden devam etmesidir (Our World in Data, 2024).

Gana üzerine gerçekleştirilen önemli bir araştırmanın bulguları da ulaşım süresi ve ev içi emeğin hesaba

katılması durumunda kadınların çalışma günlerinin daha uzun olduğunu göstermektedir. Ayrıca kadınların toplu taşımaya daha fazla bağımlı olması ve küçük ölçekli serbest çalışma oranlarının daha yüksek olması nedeniyle, kadınların zaman yoksulluğunu ve onun yarattığı sınırlılıkları erkeklerden daha yoğun deneyimlediği görülmektedir (Nazneen et al., 2024).

Bu örüntüler, ücretsiz sorumlulukların özellikle ulaşım erişilebilirliği gibi kentsel mekânsal yapılarla nasıl etkileşim içinde olduğunu ve toplumsal cinsiyete dayalı zaman yoksulluğunu nasıl yoğunlaştırdığını göstermektedir.

Bununla birlikte mevcut araştırmaların çoğu, faaliyetlerin gün içerisindeki sıralanışından ziyade toplam zaman miktarlarına odaklanmaktadır. Bu durum ise, zamana ilişkin bu tür sınırlılıkların kadınların gündelik yaşam deneyimlerini ve dinlenme, boş zaman ile özerk zamana erişim fırsatlarını nasıl yapılandığına anlamamızı sınırlandırmaktadır.

Tema 2: Zaman Kullanımı Araştırmalarında Metodolojik Yaklaşımlar

Yıllar içerisinde zaman kullanımı araştırmalarının metodolojisi gelişmiş olsa da, analitik yaklaşımlarda hâlâ çeşitli boşluklar bulunmaktadır. Genel olarak zaman günlüğü yöntemi, gündelik rutinlerin daha zengin biçimde analiz edilmesine olanak sağladığı için diğer yöntemlere kıyasla daha güvenilir kabul edilmektedir. Daha basit bir ifadeyle, bu yöntemler yalnızca toplam zaman kullanımını ölçmekle kalmamakta; aynı zamanda faaliyet dizilerini ve belirli zaman dilimlerini de analiz etmektedir (Our World in Data, 2024).

Son dönemdeki metodolojik yenilikler, zamana ilişkin örüntülerin yakalanmasının kritik önemini ortaya koymaktadır. Başka bir ifadeyle, bu yaklaşımlar gündelik rutinlerin türlerini ve zamansal bağlamlarını analiz etme potansiyeline sahiptir; ayrıca insanların zamanlarının en önemli bölümlerini ayırdığı faaliyet türlerini ve bu faaliyetlerin gün içerisinde ne zaman, nerede ve nasıl dağıldığını ortaya koyabilmektedir (Barber et al., 2024).

Sosyal Pratik Teorisi araştırmacıları, zaman kullanımı anketlerinin, bireylerin 24 saatlik bir gün içerisinde faaliyetlerini nasıl gerçekleştirdiğine ilişkin önemli bir mikro veri kaynağı sunduğunu kabul etmektedir. Bu tür zaman temelli anketlerin analizi; faaliyet dizilerini, eşzamanlılık ilişkilerini, çeşitlilik/tekdüzelik derecelerini ve sıralı yönelimleri de içeren farklı türde zamansal faaliyet bağlantılarını ortaya çıkarabilmektedir (Southerton et al., 2024).

Zaman Kullanımı Araştırma Merkezi yakın zamanda, karşılaştırmalı analiz yapılmasına olanak sağlayan ve Uyumlaştırılmış Avrupa Zaman Kullanımı Anketi (HETUS) sınıflandırmasıyla uyumlu bir araç geliştirdi (Centre for Time Use Research, 2024). Ancak burada hâlâ önemli bir sorun bulunmaktadır. Bu tür yaklaşımların toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine ve kentsel bağlamlara uygulanması hâlâ sınırlı düzeyde kalmaktadır.

Avrupa'daki zaman temelli ve zaman kullanımı çalışmalarının büyük çoğunluğu hâlâ toplam saatler üzerinden ülkeler arası karşılaştırmalara odaklanmakta; buna karşılık faaliyetlerin zamansal sıralanışı ve mekânsal bağlamlarının toplumsal cinsiyete dayalı zaman yoksulluğu deneyimlerini nasıl ürettiğini ve güçlendirdiğini yeterince incelememektedir. Bu nedenle söz konusu metodolojik boşluk, bakım sorumlulukları, ulaşım, ücretli çalışma ve dinlenme sürelerinin toplam ayrılan zaman kadar önemli olabildiği toplumsal cinsiyete dayalı zaman yoksulluğunu kentsel bir olgu olarak anlamak açısından kritik öneme sahiptir.

Tema 3: Zaman Yoksulluğu ve Kentsel Mekânsal Eşitsizlik

Kentsel eşitsizliğin çok boyutlu yapısının giderek daha fazla kabul görmesine rağmen, zaman yoksulluğunun ve özellikle toplumsal cinsiyete dayalı zaman yoksulluğunun mekânsal boyutları hâlâ yeterince kuramsallaştırılmamıştır. Dünya kentsel statü, konum, ağlar ve erişimin gündelik yaşamı şekillendirdiği bir

yöne doğru ilerlemektedir. Buna rağmen akademik araştırmaların önemli bir bölümü hâlâ eşitsizlikleri mekânsal olmayan ve coğrafi bağlamdan bağımsız olgular olarak kavramsallaştırmakta, ölçmekte ve anlamlandırmaktadır (Sarkar et al., 2024).

Kentsel eşitsizlik çalışmalarının büyük çoğunluğu, ekonomik eşitsizliğin ırk, yaş, toplumsal cinsiyet, etnisite ve göç gibi farklılıklarla nasıl etkileşim içinde olduğunu; ayrıca bu unsurların konut ayrışması, barınma eşitsizliği ve çevresel adaletsizliği nasıl şekillendirdiğini incelemektedir. Ancak bu çalışmalar, toplumsal cinsiyete dayalı zaman kullanımı örüntülerini kentsel eşitsizlik çerçevelerine nadiren dahil etmektedir (Florida & Fasche, 2020).

Gauvin ve arkadaşları, 2020 yılında Şili'nin Santiago kentindeki toplumsal cinsiyet temelli kentsel hareketlilik farklarını incelemiştir. Çalışmaları, kadınların erkeklere kıyasla daha az sayıda farklı mekân ziyaret ettiğini ve gündelik zamanlarını mekânlar arasında daha eşitsiz biçimde dağıttığını ortaya koymuştur. Ayrıca düşük gelir düzeyi ve kamusal/özel ulaşım seçeneklerine erişim eksikliğiyle bağlantılı daha geniş bir hareketlilik açığı bulunduğu görülmüştür. Bu bulgular, ulaşım altyapısı, hizmetlerin konumu ve hatta yerleşim örüntüleri gibi kentsel mekânsal yapıların doğrudan toplumsal cinsiyete dayalı zamansal sınırlılıklar yarattığını göstermektedir.

Güney Avrupa kentleri üzerine gerçekleştirilen başka bir araştırma ise yerel ekonomilerdeki dönüşümlerin, refah politikalarının, konut piyasalarının ve ulaşım sistemlerinin yarattığı mekânsal eşitsizlikleri incelemiştir. Bu araştırma, söz konusu dinamiklerin kentlerin toplumsal ve mekânsal yapısını yeniden şekillendirdiğini göstermektedir (Mapping Inequalities Project, 2024). Ancak ne yazık ki bu çalışma zaman kullanımı analizini dahil etmemiş ve mekânsal düzenlemelerin kadınların ücretsiz emek yükünü nasıl artırdığı ve zamansal özerkliklerini nasıl sınırlandırdığı konusunu değerlendirmemiştir.

Tema 4: Çevresel Bölgeler ve Veri Boşlukları

Zaman temelli çalışmalar coğrafi açıdan da önemli bir değere sahiptir. Bu çalışmalar, akademik ilginin daha geniş örüntülerini yansıtan önemli boşlukları görünür hale getirebilmektedir. Örneğin Avrupa'daki mekânsal eşitsizlik araştırmaları, kent-kır arasındaki eğitim farklılıklarının giderek arttığını ortaya koymuştur. Bu çalışmalara göre yükseköğretime erişimdeki kent-kır farkı erkeklerde kadınlara kıyasla daha yüksektir. Ancak hâlâ yeterince incelenmemiş çevresel ve ihtilafli bölgeler bulunmaktadır (Zahl-Thanem & Rye, 2024). Daha açık ifade etmek gerekirse, yalnızca kamusal bakım altyapısının sınırlı olduğu değil, aynı zamanda uluslararası istatistik sistemlerinin dışında bırakılan çevresel Avrupa bağlamları da bu görünmezliği derinleştirmekte ve akademik ilgi görmemektedir.

Kıbrıs'ın kuzeyi bu boşluğun önemli bir örneğini oluşturmaktadır. Kıbrıs'ın kuzeyi, Avrupa Birliği veri toplama sistemlerinin dışında bırakılan, politik olarak tanınmayan bir bölgedir. Bu durum, Eurostat'ın Uyumlaştırılmış Avrupa Zaman Kullanımı Araştırması, Avrupa Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü'nün Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi ve OECD karşılaştırmalı çerçevelerinde yer almamasına neden olmuştur. Bu görünmezlik, kadınların ve erkeklerin işgücü piyasası çıktılarındaki farklılıklar açısından önem taşımaktadır; çünkü bu farklılıklar, ücretli emek ve ücretsiz sorumluluklara ilişkin toplumsal cinsiyet normları ve kalıp yargıları yansıtmaktadır. Ayrıca bu kalıp yargıların, aile izninin eşitsiz dağılımı, uygun maliyetli çocuk bakım hizmetlerine yetersiz erişim ve uzun dönemli bakım hizmetleri gibi sosyo-ekonomik koşullarla etkileşim içinde olduğu açıktır (OECD, 2025a).

Sonuç: Araştırma Boşlukları ve Çalışmanın Katkısı

Bu literatür taraması akademik alandaki üç kritik boşluğu ortaya koymaya yardımcı olabilir. İlk olarak, iyi belgelenmiş zaman kullanımı eşitsizliklerini bir araya getirirken, dizi-temelli analizler faaliyetlerin gün içerisindeki sıralanışını ortaya koyabilmektedir. Ancak bu durum, zaman yoksulluğunun gerçekte nasıl

deneyimlendiğine ilişkin sınırlı anlayış nedeniyle hâlâ nadir görülmektedir.

İkinci olarak, zaman yoksulluğunun mekânsal boyutları hâlâ yeterince kuramsallaştırılmamıştır. Bu nedenle kentsel altyapının, yerleşim alanlarının ve kentsel hizmetlere erişimin toplumsal cinsiyete dayalı zaman tahsisiyle nasıl etkileşim içinde olduğu sorusu hâlâ tam anlamıyla yanıtlanmamıştır.

Üçüncü olarak ise, kurumsal destek sistemlerinin sınırlı olabildiği çevresel ve ihtilaflı bölgeler ne yazık ki sistematik biçimde Avrupa çerçevelerinin dışında bırakılmaktadır. Bu nedenle bu tür bağlamlarda kadınların zaman yükü çok daha ağır biçimde deneyimlenebilmektedir.

Bu çalışma, söz konusu boşlukları üç temel katkı aracılığıyla ele almayı amaçlamaktadır:

Parity Projesi kapsamında Kıbrıs'ın kuzeyindeki katılımcılardan toplanan ayrıntılı zaman kullanımı günlüğü verilerini kullanarak; toplam zaman miktarlarının ötesindeki zamansal örüntüleri ortaya koymak amacıyla kümeleme analizi ve faaliyet dizisi yöntemlerinden yararlanarak; ve son olarak, görünmeyen emek ile toplumsal cinsiyete dayalı zaman yoksulluğunu, kentsel-mekânsal eşitsizlik üreten mekanizmalar olarak açık biçimde çerçevelendirerek.

Bu araştırma, gündelik faaliyet dizilerinin toplumsal cinsiyete dayalı zaman yoksulluğunu nasıl şekillendirdiğini inceleyerek, kentsel eşitsizliğin zamansal ve mekânsal mekanizmalar aracılığıyla nasıl işlediğini anlamaya yönelik önemli ampirik kanıtlar sunmayı amaçlamaktadır.

METODOLOJİ

Bu çalışmada, Parity Projesi kapsamında Kıbrıs'ın kuzeyindeki kentsel ve kırsal bölgelerde Kasım 2024 – Ekim 2025 tarihleri arasında kesitsel zaman kullanımı verisi toplanmıştır. Örneklem, 138 hanede yaşayan 15 yaş ve üzerindeki 268 bireyi kapsamaktadır. Her hane üyesi bir bireysel anket formu ile birlikte, biri hafta içi ve biri hafta sonu gününe ait olmak üzere bir veya iki adet 24 saatlik zaman kullanımı günlüğü doldurmuştur. On dakikalık zaman aralıkları üzerinden düzenlenen 380 günlük toplanmıştır.

Her anket kapsamında katılımcılar temel faaliyetlerini, bulundukları mekânları ve faaliyetleri birlikte gerçekleştirdikleri kişileri kaydetmiştir. Bunun yanında, katılımcılar sosyodemografik özelliklerini, işgücü piyasasındaki konumlarını, eğitim düzeylerini, sağlık durumlarını ve hane yapısını belirlemeye yönelik ayrıntılı bir bireysel anketi de yanıtlamıştır.

Zaman kullanım günlükleri; çalışma (ücretli emek), ücretsiz ev içi emek, ücretsiz bakım sorumlulukları, ulaşım, seyahat, kişisel bakım, uyku, boş zaman ve sosyal zaman gibi faaliyet kategorilerine kodlanmıştır. Her bir katılımcı için, her kategoride günlük harcanan toplam dakika, iki günlük boyunca kaydedilen tüm faaliyet bölümlerinin toplanması ve ortalamasının alınmasıyla hesaplanmış; böylece tipik bir hafta içi günü elde edilmiştir. Bu doğrultuda zaman yoksulluğu iki şekilde operasyonelleştirilmiştir: İlk olarak, ücretli emek, ücretsiz sorumluluklar (ev içi emek + bakım emeği) ve iş ile bakım sorumluluklarına bağlı ulaşım için harcanan toplam süre üzerinden tanımlanan sürekli bir ölçü olarak ele alınmıştır. İkinci olarak ise, ücretli çalışma, ücretsiz ev içi sorumluluklar, bakım emeği ve ulaşım sürelerinin toplamı 11 saati aşan bireyleri tanımlayan ikili bir gösterge olarak kullanılmıştır. Buna ek olarak, zaman baskısını ölçmek amacıyla bireysel ankette katılımcılara gündelik yaşamlarında ne sıklıkla aceleye getirilmiş hissettikleri yönünde tek bir soru yöneltilmiştir. Bu göstergeler, makaledeki analizlerde kullanılacaktır.

Analizimiz dört farklı aşamada yürütülecektir. İlk aşama, toplumsal cinsiyet farklılıklarına dayalı nesnel zaman kullanımı örüntülerinin incelenmesine odaklanmaktadır. Bu örüntüler, Kıbrıs'ın kuzeyindeki zaman kullanımı günlüğü verileri kullanılarak beş temel alan üzerinden değerlendirilecektir: ulaşım, boş zaman, ücretli iş, ücretsiz bakım emeği ve ev içi bakım faaliyetleri. Ortalamalar, medyan değerler ve standart sapmalar, toplumsal cinsiyet farklarını ve heterojenliği belirlemek amacıyla zaman kullanım örüntülerini

tanımlamak ve analiz etmek için kullanılmaktadır.

İkinci aşama, eşik temelli zaman yoksulluğu ölçümlerinin hesaplanmasına ayrılmıştır. Bu aşamada, toplam çalışma süresi >11 saat ölçütü üzerinden yaygınlık oranı belirlenecektir. Üçüncü aşamada ise analiz, öznel zaman baskısına yöneltilecektir. Bu kapsamda "zaman baskısı hissi" (her zaman/bazen/neredeyse hiç) değişkeni incelenecektir. Toplumsal cinsiyet temelli çapraz tablolar ile yapısal faktörler arasındaki ilişkiler χ^2 , doğrusal-doğrusal ilişki ve Spearman ρ testleri kullanılarak değerlendirilecek; analizde betimleyici örüntülere öncelik verilecektir. Son aşamada ise hiyerarşik bir yorumlama yapılacaktır. Bu yaklaşım, bulguların yapısal ücretsiz sorumluluklara dayalı toplumsal cinsiyet eşitsizlikleriyle ilişkilendirilmesine yardımcı olacaktır.

BULGULAR VE SONUÇLAR

Cinsiyete Göre Zaman Kullanım Örüntüleri

Bu bölümde, 2024 ve 2025 yıllarında Kuzey Kıbrıs'ta toplanan zaman kullanımı günlüklerinden elde edilen betimleyici sonuçlar ve bulgular sunulmaktadır. Ayrıca bu çalışma, önemli zaman temelli kategoriler ve günlük durumlar üzerinden cinsiyete dayalı farklılıkları incelemeyi amaçlamaktadır.

Bunun yanında, sonuçlar farklı Avrupa bölgelerinde farklı kurumlar ve izleme süreçleri bağlamında ortaya çıkan küresel (çoğunlukla Avrupa merkezli) örüntülerle karşılaştırılacaktır.

Tablo 1'in gösterdiği üzere, verilerimizde ortaya çıkan en kritik cinsiyet farklarından biri, Kıbrıs'ın kuzeyindeki aile içi ücretsiz bakım sorumluluklarındaki cinsiyete dayalı eşitsizliktir. Buna göre kadınlar günde ortalama 3.26 saatlerini ücretsiz bakım işlerine ayırmaktadır. Erkeklerde bu ortalama ise günde yalnızca 1.20 saattir. Başka bir ifadeyle, kadınlar ile erkekler arasında 1.96 saatlik bir fark vardır ve bu veri 2.51:1'lik bir cinsiyet oranına işaret etmektedir. Bu da kadınların erkeklere kıyasla yaklaşık 2.5 kat daha fazla ücretsiz bakım işi yaptığı anlamına gelmektedir.

Ancak bu yeni bir bulgu değildir. Bu örüntü küresel ölçekteki verilerle de tutarlılık göstermektedir. UN Women'a göre kadınlar her gün erkeklere kıyasla bakım ve ev içi işlere 2.5 kat daha fazla zaman ayırmaktadır (UN Women, 2024a, 2025). Aynı zamanda kadınlar küresel ölçekte ücretsiz bakım işlerinin %75'ini üstlenmektedir! Bu veriler, kadınların günde ortalama 4 saat 25 dakikalarını ücretsiz bakım işlerine ayırdığını, erkeklerde ise bu sürenin 1 saat 23 dakika olduğunu göstermektedir (United Nations, 2025). Bu çerçevede, Kıbrıs'ın kuzeyinde kadınlar için elde edilen 3.26 saatlik değer küresel ortalamanın altında olmakla birlikte bölgesel örüntüyle tutarlılığını korumaktadır. Son olarak UN Women (2023) projeksiyonları, küresel ölçekte kadınların erkeklerden 2.8 saat daha fazla ücretsiz bakım ve ev içi iş yaptığını göstermektedir; bu fark Kıbrıs'ın kuzeyinde gözlemlenen 1.96 saatlik farktan bir miktar daha yüksektir.

Zaman kullanımı verilerinin analizinde ortaya çıkan bir diğer cinsiyet temelli fark ise ücretsiz ev içi çalışmadır. Bu günlük faaliyet için de benzer bir cinsiyet farkı bulunmuştur. Verilerimize göre kadınlar günlük ortalama 2.88 saatlerini ücretsiz ev içi işlere ayırmaktadır. Erkekler ise yalnızca 1.10 saat ayırmaktadır. Dolayısıyla ücretsiz ev içi işlerde de 1.78 saatlik bir fark söz konusudur. Basitçe ifade etmek gerekirse, kadınlar artan biçimde ücretli işlere katılırsalar bile ev içi işler hâlâ orantısız biçimde kadınların işi olarak kalmaktadır.

Ücretsiz bakım (kadınlar için 3.26 saat) ile ücretsiz ev içi işler (2.88 saat) birlikte değerlendirildiğinde, Kıbrıs'ın kuzeyindeki kadınların günde ortalama 6.14 saatlerini ücretsiz ev içi sorumluluklara ayırdığı söylenebilir. Daha basit bir ifadeyle bu, 24 saatin %25'inden fazlasına karşılık gelmektedir. Bu durum ciddi bir yük oluşturmaktadır. Kadınların zaman temelli özerkliğini, tam zamanlı ücretli işlere katılımını ve hatta eğitim olanaklarını kısıtlayan önemli bir sınırlılık anlamına gelmektedir.

Bununla birlikte, bu bulgular OECD'nin (2025) kadınların ücretsiz ev içi işlerin orantısız bir bölümünü üstlendiğini ortaya koyan verileriyle de örtüşmektedir. Rapora göre kadınlar ücretsiz ev içi işlere iki kat daha fazla zaman ayırmakta; bu durum hem ücretli istihdama katılımın önünde bir engel oluşturmakta hem de hâlihazırda ücretli bir işi olan kadınlar için "ikinci vardiya" işlevi görmektedir (OECD, 2025).

Ancak anlatı burada sona ermemektedir. Ücretli çalışma örüntülerine dayalı başka farklılıklar ve eşitsizlikler de bulunmaktadır. Erkekler günlük ücretli işlere ortalama 5,67 saat ayırırken, kadınlar yaklaşık 3,59 saat ayırmaktadır. Aradaki fark 2,08 saattir. Görüldüğü üzere, ücretli çalışma alanındaki bu fark bir bakıma ücretsiz bakım emeğindeki farkı (1,96 saat) yansıtmaktadır. Bu, kadınların resmî istihdama katılım kapasitesini sınırlayan klasik bir çifte yük örüntüsüdür.

Avrupa Birliği'nde toplumsal cinsiyete dayalı istihdam açığı 2024 yılında %10 düzeyindeydi. Bu da kadınların %70,8'inin istihdamda yer aldığını, buna karşılık erkeklerde bu oranın %80,08 olduğunu göstermektedir. Avrupa Komisyonu'na göre kadınlar haftalık olarak daha fazla saat çalışmaktadır; ancak burada belirleyici nokta, ücretsiz işlere daha fazla zaman ayırmalarıdır (European Commission, 2024). Kıbrıs'ın kuzeyine ait veriler, bu tür istihdam eşitsizliklerinin zamansal mekanizmalarını ortaya koymakta; dağılımsal veriler ise bu örüntüyü görünür hale getirmektedir.

Katılımcılarımızın yaklaşık %36,6'sı referans gününde herhangi bir ücretli çalışma faaliyeti gerçekleştirmediğini belirtmiştir. Bu durum, belirli gruplar (burada özellikle kadınlar) üzerindeki ücretsiz bakım yüklerinin resmî istihdama katılımı engelleyebildiğini göstermektedir. Dünya genelinde çalışma çağındaki kadınların %45'i sırf ücretsiz bakım ve/veya ev içi sorumlulukları nedeniyle işgücü piyasasının dışında kalmaktadır. Erkeklerde ise bu oran yalnızca %5'tir (UN Women, 2024b).

Kıbrıs'ın kuzeyine ait verilere göre kadınlar, çocuk ve yaşlı bakımına erkeklerin ayırdığı sürenin neredeyse iki katını ayırmaktadır. Burada belirtilmesi gereken nokta, bu sürenin diğer ücretsiz ev içi bakım ve emek türleriyle karşılaştırıldığında daha düşük olmasına rağmen, yine de toplumsal cinsiyet normlarını yansıtır olmasıdır. Bu durum, çocuklara ve yaşlı aile üyelerine yönelik bakım sorumluluklarının "kadınsı" davranışlar olarak görüldüğünü göstermektedir. Bu kültürel örüntü ise daha geniş zaman yoksulluğu dinamiklerini pekiştirebilmektedir.

Son olarak, toplumsal cinsiyete dayalı seyahat ve işe gidip gelme süresi analizi dikkat çekici bir tablo sunmaktadır. Erkekler günlük ortalama 1,34 saatini seyahat faaliyetlerine ayırırken, kadınlar 1,19 saat ayırmaktadır. Bu veriler temelinde erkeklerin, işe gidip gelmeyi gerektiren ücretli istihdam ve ev dışı faaliyetlere daha fazla katılım gösterdiği görülmektedir. Aynı zamanda dağılımsal veriler önemli bir heterojenliğe işaret etmektedir. Katılımcıların yaklaşık %13,4'ü seyahat için hiç zamanları olmadığını belirtirken, diğerleri işe gidip gelmek için günlük 5 saatten fazla yolculuk yaptıklarını söylüyor. Zaman yoksulluğu perspektifinden bakıldığında, seyahat süresi hem ücretli iş hem de ücretsiz sorumlulukları birleştiren ek bir zamansal yük olarak değerlendirilebilir. Bu durum özellikle aile içinde birden fazla rol üstlenen bireyler açısından daha belirgin hale gelmektedir.

Verilerdeki heterojenlik ve cinsiyete dayalı zaman yoksulluğuna odaklanıldığında önemli sonuçlar görülmektedir. Ücretsiz bakım işi için medyan değer 1.67 saattir ve katılımcıların yaklaşık %17.2'si herhangi bir ücretsiz bakım sorumluluğu olmadığını belirtmiştir. Aynı zamanda bazı katılımcılar günde 11 saatin üzerinde bakım yaptıklarını ifade etmiştir. Bu, belirli bir grupta yoğunlaşan ve ciddi zaman yoksulluğu yaratabilecek aşırı bir eşitsizliktir.

Büyük bir paradoks olarak, ücretsiz bakım süresindeki büyük farka (kadınlar için 2,5 kat daha fazla) rağmen, kadınların ve erkeklerin boş zamanları neredeyse eşittir. Verinin bu kısmından ne tür çıkarımlar yapılabilir? En önemli nokta, kadınlar ve erkekler arasında boş zamana dair bu dengeli zaman dağılımının, günlük yaşam deneyiminde psikolojik baskı düzeyleriyle birlikte ortaya çıkma olasılığıdır. Daha basit bir ifadeyle, zaman kullanımına ilişkin nesnel örüntüler bilgilendirici olabilir, ancak bireylerin (özellikle kadınların)

gündelik yaşam deneyimlerini doğrudan yansıtmayabilir.

Son çalışmalar, algılanan zaman baskısının gerçek ve bildirilen çalışma saatleriyle genellikle zayıf bir korelasyon gösterdiğini ortaya koymaktadır (Kelliher et al., 2023); bunun yerine bu durum, görevlerin bir arada yürütülmesi ve çoklu görev yapmanın yarattığı psikolojik baskının bir fonksiyonu olarak değerlendirilmektedir (Darouei et al., 2024).

Tablo 1: Kıbrıs'ın kuzeyinde toplumsal cinsiyete göre nesnel zaman kullanımı örüntülerinin özeti, 2024–2025

Zaman Kategorisi	Kadınlar	Erkekler	Toplumsal Cinsiyet Farkı	Küresel Karşılaştırma	Kaynak
Ücretsiz Bakım Emeli	3.26 saat	1.30 saat	+1.96 saat (kadınlar)	4.42 saat kadınlar 1.38 saat erkekler	UN Women, 2024
Ücretsiz Ev İçi Emek	2.88 saat	1.10 saat	+1.78 saat (kadınlar)	4.37 saat kadınlar 2.35 saat erkekler	Yanatma, 2025
Toplam Ücretsiz Emek	6.14 saat	2.40 saat	+3.74 saat (kadınlar)	~4 saat kadınlar ~2 saat erkekler	OECD, 2025
Ücretli Emek	3.59 saat	5.67 saat	-2.08 saat (kadınlar)	%70.8 istihdam edilen kadınlar %80.8 istihdam edilen erkekler	Avrupa Komisyonu, 2024
Çocuk Bakımı	0.38 saat	0.20 saat	+0.18 saat (kadınlar)	2.5x oran (K:E)	UN Women, 2025
Seyahat Süreleri	1.19 saat	1.34 saat	-0.15 saat (kadınlar)	-	Parity Zaman Kullanımı Araştırması 2024-2025
Boş Zaman	6.37 saat	6.50 saat	-0.13 saat (kadınlar)	-	Parity Zaman Kullanımı Araştırması 2024-2025

Kaynak: TCAUW 2025 Zaman Kullanımı Araştırması 2024-2025

Ücretsiz Bakım İşinin Eşitsiz Dağılımı

Ücretsiz bakım işinin dağılımı sağa çarpık bir yapı göstermektedir; bu da bakım işinin nüfus içerisinde son derece eşitsiz dağıldığı anlamına gelmektedir. Ücretsiz bakım işi için medyan değer 1.67 saattir. Bu değer, ortalama değerlerin (kadınlar için 3.26 saat ve erkekler için 1.30 saat) oldukça altındadır. Bu fark, dağılımın çok yüksek miktarda ücretsiz bakım işi yapan belirli bir grup tarafından çarpık hale getirildiğine işaret etmektedir. Katılımcıların %17.2'sinin hiç ücretsiz bakım işi yapmadığını bildirdiği, buna karşılık bazı katılımcıların günde 11 saatin üzerinde ücretsiz bakım işi yaptığını belirttiği unutulmamalıdır. İkinci grup, günlük yaşamlarının yaklaşık %46'sını ücretsiz bakım sorumluluklarına ayırmaktadır.

UN Women (2024), kadınların ücretsiz bakım işinin parasal olarak değerlendirilmesi durumunda bazı ülkelerde bunun GSYİH'nin %40'ını aşacağını belirtmektedir. Buna rağmen bu önemli emek biçimi ulusal istatistiklerde ve hatta ulusal bütçelerde görünmez kalmaya devam etmektedir. Öte yandan Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO, 2024) de kadınların ücretsiz bakım işi görev ve sorumluluklarının orantısız yükünü taşıdığını ve bu yükün kadınların işgücüne katılımını engelleyecek düzeyde olduğunu rapor etmektedir.

Tablo 2: Kıbrıs'ın kuzeyinde cinsiyete göre temel zaman kullanımı kategorilerinin dağılımsal özellikleri, 2024-2025

Zaman Kategorisi	Medyan (saat)	Ortalama Kadınlar (saat)	Ortalama Erkekler (saat)	Sıfır Bildirim Oranı %	Maks. (saat)	Dağılım Türü
Ücretsiz Bakım Emegi	1.67	3.26	1.30	17.2	>11	Sağa çarpık
Ücretli Emek	5.17	3.59	5.67	36.6	>15	Bimodal
Seyahat Süresi	1.00	1.19	1.34	13.4	>5	Sağa çarpık
Ücretsiz Ev İçi Emek	-	2.88	1.10	-	-	Sağa çarpık

Kaynak: TCAUW 2025 Parity Zaman Kullanımı Araştırması 2024-2025

Öte yandan, ücretli iş açısından da tamamlayıcı bir heterojenlik gözlemlenmektedir. Kıbrıs'ın kuzeyine ait verilere göre ücretli iş için medyan süre 5.17 saattir. Ancak aynı zamanda katılımcıların %36.6'sı referans gününde herhangi bir ücretli iş yapmadığını bildirmiştir. Bunun yanında bazı bireylerin günde 15 saatin üzerinde çalıştığı da görülmektedir. Bu veriler bize neyi göstermektedir? Muhtemelen yarı zamanlı ve kayıt dışı işlerin yaygınlığını ve belirli grupların (özellikle kadınların) resmî işgücü piyasasından dışlanmasını yansıtmaktadır.

Tablo 3: Kıbrıs'ın kuzeyinde bakım-istihdam dengesi, 2024–2025

Sıfır-Aktivite Grubu	Örneklemin %'si	Toplumsal Cinsiyet Dağılımı	Yapısal Yorum
0-Ücretsiz bakım	17.2	Erkekler Ağırlıklı	Bakım sorumluluklarının olmaması, tam işgücü piyasası katılımını mümkün kılabilir.
0-Ücretli Emek	36.6	Kadınlar ağırlıklı	Bakım yükü, resmi istihdamın, çalışılmayan günlerin ve hatta emekliliğin dışında kalmaya neden oluyor.
0-Seyahat	13.4	Karma	Uzaktan çalışma, işsizlik, bakıma bağımlılık

Kaynak: TCAUW 2025 Parity Zaman Kullanımı Araştırması 2024–2025

Ücretsiz bakım işi ile ücretli işten dışlanma(lar) arasındaki ilişkinin önemli bir mekanizmayı ortaya koyduğunu belirtmek gerekir. Bu mekanizma, zaman yoksulluğunun bir tür ekonomik eşitsizliğe dönüşebildiğini göstermektedir. Bu bağlamda Hayes et al. (2020), ABD'de kadınların ücretsiz bakım işlerine erkeklerden daha fazla zaman ayırdığını ve bu durumun yalnızca kadınların kariyer tercihlerini sınırlamakla kalmayıp aynı zamanda ekonomik güçleri ile sağlık ve refahları üzerinde de güçlü etkiler yarattığını ortaya koymuştur. Seyahat ve işe gidip gelme süresi için medyan değer 1.0 saattir. Aynı zamanda katılımcıların %13.4'ü seyahat için hiç zaman harcamadığını bildirirken, bazı bireylerin günde 5 saatin üzerinde seyahat ettiği de görülmektedir. Bu uzun kuyruklu dağılım; uzun mesafeli işe gidiş gelişler, birden fazla iş yerinde çalışma ya da bakım temelli hareket zincirleriyle açıklanabilir (örneğin ev → çocuk bakımına bırakma → iş yeri → yaşlı bakımı → çocuk bakımından alma → alışveriş → ev).

Zaman yoksulluğu perspektifinden bakıldığında, bu seyahat süresi ücretsiz ile ücretli işlerin birleşiminden kaynaklanan ek bir yükü göstermektedir. Nazneen et al. (2024), Kentsel Gana'da kadınların çalışma günlerinin erkeklerden daha uzun olduğunu ve bu nedenle erkeklere kıyasla daha fazla zaman yoksulluğu yaşadıklarını ortaya koymuştur. Aynı çalışma, Kentsel Gana'da kadınların toplu taşımaya ve küçük ölçekli kendi hesabına çalışmaya daha fazla bağımlı olduğunu da göstermektedir.

Verilere geri dönüldüğünde, dağılımların sağa çarpık olması, bireylerin çoğunun orta düzey yüklerle karşı karşıya olduğunu; ancak daha yüksek yükler yaşayan küçük bir grubun ortalamayı yukarı çektiğini göstermektedir (von Hippel, 2005).

Tablo 4: Kıbrıs'ın kuzeyinde eşitsizliğin göstergeleri olarak medyan–ortalama farkları, 2024–2025

Zaman Kategorisi	Medyan (saat)	Genel Ortalama (saat)	Medyan–Ortalama Farkı	Çarpıklık
Ücretsiz Bakım Emeği	1.57	~2.28*	+0.61	aşırı bakım yükleri ortalamayı yukarı çekiyor
Ücretli İş	5.17	~4.63**	-0.54	çok sayıda sıfır-çalışma günü ortalamayı düşürüyor
Seyahat Süresi	1.00	~1.27***	+0.27	aşırı seyahatler ortalamayı yukarı çekiyor

* Ağırlıklı ortalama: kadınlar (3.26 saat) ve erkekler (1.30 saat).

** Ağırlıklı ortalama: kadınlar (3.59 saat) ve erkekler (5.67 saat).

*** Ağırlıklı ortalama: kadınlar (1.19 saat) ve erkekler (1.34 saat).

Dünya Ekonomik Forumu (2024), kadınların küresel ölçekte ücretsiz bakım işlerine erkeklerden ortalama üç kat daha fazla zaman ayırdığını belirtmektedir; ancak bu sayı ülkeler arasındaki gerçek farklılıkları tam olarak göstermemektedir. Örneğin bazı Latin Amerika ülkelerinde kadınlar erkeklerden 7 kata kadar, Hindistan'da ise 8 kat daha fazla zaman harcamaktadır. Kıbrıs'ın kuzeyinde ise bu oran 2.51:1'dir. Bu bulgu, bölgenin Avrupa ile küresel ölçekteki daha uç örnekler arasında bir konumda bulunduğunu göstermektedir. Ayrıca bu dağılımsal eşitsizlikler, zaman yoksulluğunun farklılaşan öznel deneyimleriyle ilişkilendirilebilir.

Eşik Temelli Zaman Yoksulluğu Ölçümleri

Zaman yoksulluğuna ilişkin eşik temelli ölçümler, ikili bir sınıflandırma sunmaktadır. Bu sınıflandırma, bireylerin toplam çalışma yüklerinin önceden belirlenmiş bir zaman sınırını aşıp aşmamasına dayanmaktadır. Metodoloji bölümünde de belirtildiği üzere ve zaman yoksulluğu literatürüne göre, ücretli işler ile ücretsiz görev ve sorumluluklar dahil olmak üzere günde 11 saat veya daha fazla çalışan bireyler (haftada en az 77 saat), zaman yoksulu olarak sınıflandırılmaktadır (Bardasi & Wodon, 2010; Vickery, 1977). Bu yaklaşım, toplumsal cinsiyete dayalı zaman yoksulluğunu ölçmek için doğrudan ve görece basit bir ölçüt sunmaktadır. Ancak bu basitlik, zaman kullanımının bazı kritik toplumsal cinsiyet boyutlarını görünmez kılabilir. Kıbrıs'ın kuzeyinde mevcut veriler, erkeklerin %61.9'unun işgücüne katıldığını göstermektedir. Kadınlar için bu oran yalnızca %38.3'tür. Ayrıca istihdam oranı erkeklerde %58.9 iken kadınlarda yalnızca %36.1'dir (İstatistik Kurumu, 2023).

Ücretsiz bakım sorumlulukları devreye girdiğinde tablonun çok daha karmaşık hâle geldiğini akılda tutmak önemlidir.

Kıbrıs üzerine yapılan başka bir araştırma, kadınların haftada 30 saatten fazla ücretsiz bakım sorumluluğu üstlendiğini göstermektedir (Eurostat Time-Use Survey, Cyprus Mail, 2024 içinde aktarıldığı şekliyle). Bu örüntü, kadınların resmî istihdamda yer alsalar bile daha fazla ev içi sorumluluk taşıdığı Akdeniz eğilimlerini yansıtmaktadır.

Bu eşik temelli ölçümlerin Kıbrıs'ın kuzeyindeki veri tabanına uygulanması, kadınlar ve erkekler arasında görece benzer zaman yoksulluğu oranlarını ortaya koymaktadır. Veriler, erkeklerin yaklaşık %10.6'sının ve kadınların yaklaşık %11.0'ünün günlük toplam çalışma süresi için belirlenen 11 saatlik eşiği (ücretli + ücretsiz işler) aştığını göstermektedir. Dolayısıyla burada toplumsal cinsiyet farkı %1'in altındadır. Ancak eşik yaklaşımının tüm çalışma saatlerini tek bir ölçütte topladığını unutmamak gerekir. Bu tek ölçüt ise farklı iş türlerinin bileşimi, esnekliği ve/veya psikolojik yükü gibi unsurları dikkate almamaktadır. Bu nedenle toplam saatler benzer görünse bile, bu sürenin altında yatan deneyim bütünüyle farklıdır.

Tablo 5: Kıbrıs'ın kuzeyinde toplumsal cinsiyete göre nesnel zaman yoksulluğu oranları (≥ 11 saat; 1 = ≥ 11 saat ücretli + ücretsiz emek), 2024–2025

Toplumsal Cinsiyet Grupları	Zaman yoksulu değil	Zaman yoksulu
Erkekler	%89.04	%10.6
Kadınlar	%89.0	%11.00

Kaynak: TCAUW 2025 Zaman Kullanımı Araştırması 2024-2025

Ayrıca, eşik temelli ölçümlerin zaman yoksulluğunun "acele etme" boyutunu yakalayamadığını hatırlamak gerekir (Kalenkoski et al., 2011). Bu eleştiri, basit zaman toplamalarının ötesine geçme ihtiyacına işaret etmektedir.

Daha önce de belirtildiği üzere, zaman yoksulluğunun nesnel olarak hesaplanması önemli bir başlangıç noktasıdır; ancak bu yaklaşım toplumsal cinsiyete dayalı zaman yoksulluğuna ilişkin eksik bir resim sunmaktadır. Bazı çalışmalar, zaman yoksulluğunun bireylerin refahı üzerinde olumsuz etkileri olduğunu ve kötüleşen ruh sağlığı, yüksek stres düzeyleri, depresyon ve duygusal tükenmişlik ile ilişkili olduğunu göstermektedir (Roxburgh, 2004; Sharif et al., 2021). Nitekim öznel zaman yoksulluğu, nesnel (hesaplanan) zaman yoksulluğundan bağımsız bir şekilde psikolojik sağlığı etkileyebilmektedir (Roxburgh, 2004).

Bu nedenle, bir sonraki bölümde analitik bakış açımızı değiştirerek katılımcıların günlük "acele etme" deneyimlerine ilişkin doğrudan yanıtlarını incelemeye ve değerlendirmeye geçiyoruz.

İkamet ve Konumun Ötesinde: Öznel Zaman Baskısında Toplumsal Cinsiyet Örüntüleri

Öznel zaman baskısına ilişkin çapraz tablo (crosstabulation) analizi yapılmış ve buna göre katılımcıların "acele etme hissi" durumlarının ne ikamet türü (kentsel/kırsal) ne de vatandaşlık ile anlamlı bir ilişki göstermediği söylenebilir.

Erkekler arasında ne ikamet durumu ($\chi^2=1.909$, $p=0.385$) ne de vatandaşlık ($\chi^2=2.776$, $p=0.596$) değişkeni acele etme hissi ile anlamlı bir ilişki göstermektedir. Aynı durum kadınlar için de geçerlidir. Kadınlarda ikamet durumu ($\chi^2=4.424$, $p=0.109$) ve vatandaşlık kategorisi ($\chi^2=2.691$, $p=0.611$) değişkenlerinin hiçbirisi zaman baskısı deneyimi ile anlamlı bir ilişki ortaya koymamaktadır.

Bununla birlikte istatistiklerin ardında bazı önemli örüntüler bulunmaktadır. Kadınların yaklaşık %51'i (50.9) "her zaman" acele etme hissi yaşadığını bildirmektedir. Bu örüntü, kadınların günde ortalama 4 saat 37 dakika ücretsiz bakım sorumluluğu üstlendiğini gösteren çalışmalarla uyumludur. Erkeklerin ise bunun yarısından daha azını yaptığı belirtilmektedir (UN Women, 2019).

Toplumsal cinsiyet normları ücretsiz emek sorumluluklarını çoğu zaman kadınlara atfederken, erkeklerin daha çok ücretli işlere odaklanmasını mümkün kılmaktadır (OECD, 2024).

Tablo 6: Kıbrıs'ın kuzeyinde toplumsal cinsiyet ve ikamet durumuna göre kendini sürekli acele içinde hissetme dağılımı, 2024-2025

Cinsiyet	İkamet		Her zaman acele içinde hisseder	Yalnızca bazen acele içinde hisseder	Neredeyse hiç acele içinde hissetmez	Toplam
Erkek	Kentsel	İkamet içinde %	%36.5	%33.3	%30.2	%100.0
Erkek	Kırsal	İkamet içinde %	%24.4	%43.9	%31.7	%100.0
Erkek	Toplam		%32.5	%40.7	%26.8	%100.0
Kadın	Kentsel	İkamet içinde %	%56.8	%28.4	%14.7	%100.0
Kadın	Kırsal	İkamet içinde %	%42.6	%44.1	%13.2	%100.0
Kadın	Toplam		%51.7	%34.7	%13.6	%100.0

Kaynak: TCAUW 2025 Parity Zaman Kullanımı Araştırması 2024-2025

Sektörel Zaman Yoksulluğu Örüntüleri

"Acele etme hissi" değişkenine ilişkin çapraz tablo analizi, istihdam özellikleri açısından tamamen farklı mekanizmalar ortaya koymaktadır. Erkekler arasında acele etme hissi daha çok ücretli çalışanlar arasında yoğunlaşmaktadır. Bu grubun %40'ı kronik zaman baskısı bildirmiştir. Buna karşılık kendi hesabına çalışan erkekler ve ücretsiz aile işçileri daha düşük düzeyde sürekli acele etme hissi bildirmektedir. Peki, bu örüntüden ne öğrenebiliriz? Verilerimize göre erkeklerde zaman baskısı büyük ölçüde ücretli işin yoğunluğu ve yapısından; yani uzun çalışma saatleri, katı çalışma programları ve işyeri taleplerinden kaynaklanmaktadır. Kadınlar için ise tablo tamamen farklıdır. Tüm istihdam statülerinde yüksek düzeyde "acele etme hissi" gözlemlenmektedir. Öte yandan ücretsiz aile işçiliği ve kendi hesabına çalışma içinde yer alan kadınlar şaşırtıcı biçimde "acele etme hissini her zaman yaşıyorum" kategorisinde en yüksek yoğunluğu göstermektedir. Bu durum, istihdam statüsünün tek başına kadınların zaman baskısını azaltmadığını göstermektedir; çünkü ücretsiz ev içi emek ve bakım sorumlulukları güçlü biçimde varlığını sürdürmektedir. Bu sonucu desteklemek amacıyla, kırsal Pakistan'da çalışan kadınların %37'sinin zaman yoksulu olduğunu doğrulayan bir çalışmaya ulaştık. Bunun nedeni, kadınların istihdam durumlarından bağımsız olarak hâlâ kültürel olarak ev içi sorumluluklardan sorumlu görülmesidir (Floro & Swain, 2013).

Sosyal güvenlik sigorta durumu analizinde de toplumsal cinsiyete özgü etkiler tespit edilmiştir. Erkekler için sigortalı ve sigortasız bireyler arasında kayda değer bir fark gözlenmemektedir. Ancak kadınlar için sigortasız olmak daha yüksek zaman baskısı hissiyle ilişkilidir. Bununla birlikte sigortalı kadınlar da yüksek düzeyde zaman baskısı yaşamaktadır, ancak dağılımları daha dengelidir.

Dolayısıyla, sosyal güvenlik sigortası kadınların zaman yoksulluğunu kısmen hafifletebilir, ancak ortadan kaldıramaz. Hatırlanmalıdır ki, işgücünde yer alan kadınlar, ortalama 4.9 saatlerini ücretsiz ev içi sorumluluklara ve bakım emeğine ayırmaktadır; erkeklerde bu süre 3.8 saattir (Hayes et al., 2020).

Sektörel örüntüler incelendiğinde, erkeklerin kamu, özel ve sivil toplum sektörlerinde benzer düzeylerde zaman baskısı bildirdiği görülmektedir. Bu durumda belirleyici olan sektör değil, iş yükünün toplam miktarıdır. Buna karşılık özel sektör ve sivil toplum sektörlerindeki kadınlar en yüksek "acele etme hissi" düzeylerini göstermektedir.

Bu bulgular, Kıbrıs'ın kuzeyinde kadınların zaman yoksulluğunun yapısal olarak yerleşik olduğunu göstermektedir. Ücretsiz bakım sorumluluklarının sürekliliği (erkeklerden ortalama 2.5 kat fazla), kadınların resmî istihdam özelliklerinden bağımsız olarak aşamadıkları güçlü bir zaman yoksulluğu düzeyi yaratmaktadır.

Sağlık-Zaman Baskısı Paradoksu

Kıbrıs'ın kuzeyindeki toplumsal cinsiyete dayalı zaman yoksulluğu hakkında daha fazla veri ortaya koyan sonuçlara sahip bir başka çapraz tablolama analizi bulunmaktadır.

Erkekler arasında genel sağlık durumu ile "acele etme hissi" arasında anlamlı bir negatif ilişki bulunmaktadır. Başka bir ifadeyle, "çok iyi" sağlık bildiren erkekler "acele etme hissini neredeyse hiç yaşamıyorum" kategorisinde yoğunlaşmaktadır. Bu durum, erkeklerin öznel zaman yoksulluğunun hem fiziksel hem de psikolojik olarak iş yükünü yönetebilme kapasitesiyle ilişkili olduğunu göstermektedir.

Kadınlar için ise sağlık ile "acele etme hissi" arasında herhangi bir ilişki bulunmamaktadır. Bu da, "çok iyi" veya "mükemmel" sağlık bildiren kadınların dahi yüksek düzeyde zaman baskısı yaşamaya devam ettiğini göstermektedir. Bu bulgu, kadınların kronik hastalıkları ve sağlıkla ilişkili aktivite kısıtlılıklarına dair istatistikler incelendiğinde de tutarlılığını korumaktadır.

Bu verilerden ne anlaşılabılır? Erkeklerin zaman yoksulluğunun daha çok bireysel kapasiteleriyle ilişkili olduğu ileri sürülebilir. Buna karşılık kadınların zaman yoksulluğu yapısal ve kimi zaman kültürel olarak

dayatılmakta ve bunun çeşitli sonuçları ortaya çıkmaktadır. Zaman yoksulluğu hem kadınların sağlığını hem de çocuklarının sağlığını tehdit edebilmektedir. Sağlık söz konusu olduğunda, kadınların ekonomik fırsatlarının ciddi ölçüde sınırlanması beklenebilir (Floro & Swain, 2013). Bununla birlikte, zaman yoksulluğu kadınların sağlığına zarar verebilmekte ve aynı zamanda sağlık durumundan bağımsız olarak varlığını sürdürebilmektedir (Seedat & Rondon, 2021). Bu durum, bireyin sağlık durumu ne olursa olsun ücretsiz bakım ve ev içi emeğin devam ettiği döngüsel bir yapı yaratmaktadır. Örneğin ev içi sorumluluklar, kadınların gündelik yaşamının büyük bir bölümünü kaplayabilmektedir. Bu nedenle kadınlar doktora gitmeye zamanlarının olmadığını hissedebilmektedir. Bu döngü içerisinde, kadınlar ciddi sağlık sorunları yaşadıklarında dahi ücretsiz ev içi bakım sorumlulukları anlamlı biçimde azalmamaktadır.

SONUÇ

Yapısal Bir Gerçeklik Olarak Toplumsal Cinsiyete Dayalı Zaman Yoksulluğu: Kentsel Gerileme

Çapraz tablo analizi oldukça anlamlı bir örüntü ortaya koymuştur. Verilerimize dayanarak, erkeklerin zaman yoksulluğu ve zaman baskısı düzeylerinin sağlık kapasitesi ve resmî istihdam yoğunluğu gibi bazı unsurlara bağlı olarak şekillendiğini görmekteyiz. Buna karşılık, kadınların deneyimlediği zaman yoksulluğu ve zaman baskısı; uyruk, istihdam durumu, sosyal güvence kapsamı, sağlık koşulları ve hatta çalışılan sektör gibi çeşitli değişkenlerle ilişkili ve daha esnek bir yapı göstermektedir.

Özellikle kentli kadınlar en yüksek düzeyde kalıcı zaman baskısı yoğunlaşmasına sahiptir: kadınların %56.8'i "zaman baskısını her zaman hissediyorum" derken, kentli erkeklerde bu oran %36.5'tir. Buna karşılık kırsal dağılımlar daha dengeli bir yapı göstermektedir. Bu durum, "kentsel varlık-zaman izolasyonu paradoksu" olarak adlandırılabilir bir örüntüye işaret etmektedir

Bu paradokstan hareketle, kentsel alanlarda ücretli iş fırsatlarına erişimin artmasının, ücretsiz aile emeğinin süreklilik gösteren bilişsel yükleriyle eşzamanlı ilerlediği ileri sürülebilir. Daha basit bir ifadeyle, dünya genelinde kadınlar ücretli istihdama giderek daha fazla katılmakta; ancak ev içi ve bakım sorumlulukları aynı şekilde devam etmektedir. Çalışmalar, toplumsal cinsiyet açısından eşitlikçi ve refah düzeyi yüksek kentlerin, kadınların kentsel yönetime ve kamusal katılıma daha fazla dâhil olmasını desteklemesi ve artırması gerektiğini göstermektedir. Buna rağmen, kadınların toplumsal yaşamın sürdürülmesindeki temel faaliyetleri çoğu zaman resmî temsiliyete dönüşememektedir (Chant, 2013).

Bu durumun sonucu yeterince açıktır. Yapısal zaman yoksulluğu kadınların sosyal ve siyasal katılımını aşındırmaktadır. Burada gözlemlediğimiz üzere, Kıbrıs'ın kuzeyinde kentli kadınlar daha fazla kentsel fırsata sahip olmalarına rağmen daha yüksek zaman baskısı yaşamaktadır. Açıkça, bu durum onların sosyal ve siyasal katılımı önünde engeller oluşturabilmektedir.

Burada toplumsal cinsiyete dayalı zaman yoksulluğu, siyasi dışlanmaya yol açan bir mekanizma olarak işlev görmektedir. Ancak bu mekanizma, resmî yasal engellerden daha alt bir düzeyde çalışmaktadır. Daha sade bir ifadeyle, kadınların toplumlarında eşit insan haklarına sahip olmalarına rağmen, zaman yoksulluğu (bizim örneğimizde yapısal zaman yoksulluğu) bu hakları kullanmalarını engelleyebilmektedir. Bunun bir sonucu olarak kadınlar, modern toplumlarda ve modern yasal düzenlemeler altında dahi marjinalleşmektedir. Bunun nedeni ise, yasal çerçevelerin çoğu zaman toplumun derin yapısal ve kültürel örüntülerini ve gündelik yaşamı şekillendiren sosyal altyapıyı göz ardı etmesidir.

Bu çerçevede Kıbrıs'ın kuzeyine ait veriler yeniden değerlendirildiğinde, bu tür yapısal dışlanmaların sivil katılımın yanı sıra sosyal sermaye oluşumu ve istikrarı üzerinde de açık ve önemli engeller yarattığı anlaşılmaktadır.

Son dönem çalışmalar da bu bulguyu desteklemektedir. Kadınların siyasi katılımı ile toplumsal refah düzeyi arasında çift yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Kadınların siyasi temsili daha yüksek olan ülkelerde, tüm nüfus için öznel refah düzeyi de daha yüksektir. Bunun nedeni kadınların eğitim, halk sağlığı ve yoksullukla mücadele gibi politikaları önceliklendirme eğilimidir (Sundström et al., 2024).

Bu nedenle, neredeyse tüm değişkenler boyunca süreklilik gösteren kentli kadın zaman yoksulluğu ve zaman baskısı, mevcut toplumsal yapıların nüfusun neredeyse yarısını anlamlı, sürdürülebilir ve kalıcı sivil katılımdan sistematik biçimde dışlama eğiliminde olduğunu göstermektedir. Ücretsiz ev içi emek ve bakım sorumluluklarının yapısal olarak yeniden dağıtılmadığı bir durumda, kentli kadınların kamusal alandaki varlığı giderek azalacaktır. Bu durum, demokratik yönetişimin içeriden aşındırılması sürecini güçlendirmek anlamına gelmektedir ve aynı zamanda zamanları yapısal olarak korunmuş olan, yani ücretsiz bakım yüklerinden büyük ölçüde muaf erkeklerin politik güç alanını daha da pekiştirmektedir.

Ayrıca zaman izolasyonu paradoksunun, kadınların günlük hareketlilik örüntülerini şekillendiren mekânsal eşitsizliklerle daha da derinleştiği göz ardı edilmemelidir. Buradaki kritik nokta, bu hareketlilik örüntülerinin kentsel fırsatlara erişimin temel anahtarlarından biri olmasıdır. Bu iddiayı desteklemek için, kadınların erkeklere kıyasla daha az sayıda farklı mekânı ziyaret ettiğini gösteren bir çalışmadan söz etmek yerinde olacaktır. Daha sade bir ifadeyle, kadınlar zamanlarını farklı mekânlar arasında daha az dengeli bir şekilde dağıtmaktadır. Araştırmalar ayrıca düşük gelir düzeyi ile hem kamusal hem özel ulaşım olanaklarına erişim eksikliği arasında bir ilişki olduğunu da ortaya koymaktadır (Barbosa et al., 2020).

Öte yandan kadınların işlere ve kentsel fırsatlara erişimi, onların boş zamanları ve zaman kısıtlarıyla daha doğrudan ilişkilidir (Kwan, 1999).

Kıbrıs'ın kuzeyine ait verilere dayanarak, kadınların bakım sorumluluklarının bu mekânsal kısıtları daha da derinleştirdiği söylenebilir. Kadınlar için günlük hareketlilik, okuldan çocuk alma ve ev için alışveriş gibi görevler nedeniyle daha parçalı bir yapıya sahipken, erkeklerin hareketlilik örüntüleri çoğunlukla ücretli işlerine yönelik tek varış noktalı işe gidiş-gelişlerden oluşmaktadır. Bu nedenle, Kıbrıs'ın kuzeyinde bu tür mekânsal eşitsizlikler, kadınların zaman yoksulluğunu ve zaman baskısı hissini güçlendirmektedir. Kentsel alanlar daha fazla istihdam fırsatı sunsa bile, parçalanmış hareketlilik örüntüleri temel hizmetlere erişim maliyetini artırmaktadır. Sonuç olarak burada ortaya çıkan durum bir tür "mekânsal tuzaktır": Kentli kadınlar, kentleşme sürecinin amacı (ve hatta vaadi) olan ekonomik fırsatlara tam erişim sağlayamamaktadır. Peki bu nasıl açıklanabilir? Çünkü mekânsal parçalanma, erkeklerin kesintisiz ve ücretli işe dayalı hareketlilik modelini temel alan bir yapıyı varsaymakta; ancak kadınların günlük yaşamında ücretsiz bakım emeğinin zorunlu kıldığı çok duraklı ve kesintili hareketlilik örüntülerini görmezden gelmektedir.

Politika Önerileri

Yapısal toplumsal cinsiyete dayalı zaman yoksulluğunun ele alınması, ücretsiz sorumlulukların yeniden dağıtımını mümkün kılan müdahaleleri gerektirmektedir.

1. Bakım altyapısına yönelik kapsamlı yatırımlar

0–12 yaş arası çocuk bakımına odaklanarak, hizmet sürelerinin çalışma saatleriyle uyumlu olacak şekilde uzatılması gerekmektedir. Bunun yanında toplum temelli yaşlı bakım hizmetlerinin geliştirilmesi de önemlidir. Bu tür düzenlemeler bakım emeğinin yeniden dağıtımını sağlayabilir. Bu müdahalelerin özellikle kentli kadınlar açısından haftalık 15–20 saatlik ücretsiz bakım yükünü azaltma potansiyeli olduğu öngörülebilir.

2. Zaman kullanımının yeniden dağıtımına yönelik düzenlemeler

Babalık izninin (ücretli ve devredilemez şekilde) genişletilmesi, erkeklerin çocuk bakımına katılımını normalleştirebilir. Bununla birlikte, ev içi sorumlulukların toplumsal düzeyde yeniden tanımlanmasına yönelik kültürel dönüşümler de gereklidir.

3. Kentsel planlamanın yeniden düşünülmesi

"15 dakikalık bakım kentleri" yaklaşımının uygulanması, yani çocuk bakım merkezleri, okullar, sağlık hizmetleri ve haftalık temel alışveriş noktalarının yürüme mesafesinde erişilebilir olması, kadınların bakım temelli hareketlilik sürelerini azaltabilir. Bu bağlamda toplu taşımanın rolü de kritik önemdedir.

Unutulmamalıdır ki, ücretsiz emeğin ve bakım sorumluluklarının yeniden dağıtılmadığı bir durumda kentli kadınların kamusal görünürlüğü giderek azalacak ve bu durum kentsel yönetişimin demokratik temellerini zayıflatacaktır.

4. Ulaşım altyapısının yeniden tasarımı

Toplu taşıma hatları yalnızca istihdam merkezlerine değil, aynı zamanda konut alanlarını okullara, sağlık merkezlerine ve temel pazar alanlarına bağlayacak şekilde yeniden düzenlenmelidir. Zaman çizelgeleri ise toplumun gündelik yaşam pratiklerine ve bakım döngülerine uygun biçimde tasarlanmalıdır. Bu tür düzenlemeler, kadınların erişebildiği kentsel alanları genişleterek hareketlilik açığını azaltabilir.

5. Sürekli veri toplama ve izleme

Toplumsal değişimlerle birlikte mekânsal engelleri tespit edebilmek amacıyla toplumsal cinsiyete dayalı hareketlilik örüntülerinin düzenli olarak haritalanması gerekmektedir. Bu sayede temel bir ölçüm çerçevesi oluşturulabilir.

Bu öneriler aynı zamanda şu araştırma sorularına da yanıt üretme potansiyeli taşımaktadır:

Kentsel tasarımda bakım uyumlu mekânsal yeniden organizasyon, kadınların öznel zaman baskısını azaltabilir mi? Ulaşım altyapısı yatırımları, toplumsal cinsiyete dayalı hareketlilik farklarını ve buna bağlı olarak sivil katılım ile daha iyi istihdam olanaklarına erişimi nasıl etkiler?

REFERANSLAR

- Bardasi, E., & Wodon, Q. (2010). Working long hours and having no choice: Time poverty in Guinea. *Feminist Economics*, 16(3), 45-78. <https://doi.org/10.1080/13545701.2010.508574>
- Barbosa, H., Hazarie, S., Dickinson, B., Bassolas, A., Frank, A., Kautz, H., Sadilek, A., Ramasco, J. J., & Ghoshal, G. (2020). Uncovering the socioeconomic facets of human mobility. *Scientific Reports*, 10, 8616. <https://doi.org/10.1038/s41598-020-65223-4>
- Barber, B. V., Kephart, G., Vallis, M., Matthews, S. A., Martin-Misener, R., & Rainham, D. G. (2024). Time-use sequences: A mixed-methods study exploring how, when, and where spatiotemporal patterns of everyday routines can strengthen public health interventions. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 21(9), Article 1128. <https://doi.org/10.3390/ijerph21091128>
- Centre for Time Use Research. (2024). CTUR UK Time Use Survey, March 2023 [Data set]. UK Data Service, Study Number SN9336. <https://www.timeuse.org/>
- Chant, S. (2013). Cities through a "gender lens": A golden "urban age" for women in the global South? *Environment and Urbanization*, 25(1), 9-29.
- Darouei, M., Hecht, T. D., & Moreno-Jiménez, B. (2024). Why and when does multitasking impair flow and subjective job performance? A diary study on the role of challenge and hindrance appraisals. *PLOS ONE*, 19(7), e0307188. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0307188>
- European Commission. (2024). The gender pay gap situation in the EU. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/equal-pay/gender-pay-gap-situation-eu_en
- EuroStat - How do women and men use their time - statistics - Statistics Explained - Eurostat
- Foundation for European Progressive Studies. (2025, September 18). EU Care Atlas: How care deficits impact the gender earnings gap. <https://feps-europe.eu/news/324-eu-care-atlas-how-care-deficits-impact-the-gender-earnings-gap/>
- Floro, M. S., & Swain, R. B. (2013). Food security, gender, and occupational choice among urban low-income households. *World Development*, 42, 89-99.
- Florida, R., & Fasche, M. (2020). Urban inequalities in the 21st century economy. *Applied Geography*, 117, Article 102174. <https://doi.org/10.1016/j.apgeog.2020.102174>
- Gauvin, L., Tizzoni, M., Piaggese, S., Szell, M., Ratti, C., & Young, N. (2020). Gender gaps in urban mobility. *Humanities and Social Sciences Communications*, 7(1), Article 11. <https://doi.org/10.1057/s41599-020-0500-x>
- Hayes, J., Hess, C., & Ahmed, T. (2020). Providing unpaid household and care work in the United States: Uncovering inequality (IWPR Brief #C487). Institute for Women's Policy Research. <https://iwpr.org/providing-unpaid-household-and-care-work-in-the-united-states-uncovering-inequality/>
- Hougaard Jensen, S., Pinkus, D., & Ruer, N. (2024). Prepare now: Europe must get ready for the coming long-term care surge. *Bruegel Policy Brief 02/2025*. <https://www.bruegel.org/policy-brief/prepare-now-europe-must-get-ready-coming-long-term-care-surge>
- International Labour Organization. (2024, November 4). Unpaid care work prevents 708 million women from participating in the labour market. <https://www.ilo.org/resource/news/unpaid-care-work-prevents->

Kelliher, C., Richardson, J., & Boiadjian, L. (2023). I feel the need – the need for speed! Unreasonable tasks, work pace, psychological detachment and emotional exhaustion. *Journal of Organizational Effectiveness: People and Performance*. <https://doi.org/10.1108/JOEPP-07-2021-0185>

Kalenkoski, C. M., Hamrick, K. S., & Andrews, M. (2011). Time poverty thresholds and rates for the US population. *Social Indicators Research*, 104(1), 129-155.

Kwan, M. P. (1999). Gender and individual access to urban opportunities: A study using space-time measures. *Professional Geographer*, 51(2), 211-227.

Mapping Inequalities Project. (2024). Mapping the new spatial inequalities within Southern European cities. <https://www.mapping-inequalities.eu/>

Nazneen, S., Tafere, Y., & Otoo-Oyortey, N. (2024). Long work hours and long commutes in the Greater Accra Region of Ghana: Time poverty and gender. *Feminist Economics*, 30(4), 1–25. <https://doi.org/10.1080/13545701.2024.2413913>

OECD. (2025a). Gender equality in a changing world: Taking stock and moving forward. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/e808086f-en>

OECD. (2025b). Persistent gender gaps in paid and unpaid work. In *Gender equality in a changing world* (Chapter 5). OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/cb137857-en>

OECD. (2024). Gender equality in a changing world: Persistent gender gaps in paid and unpaid work. OECD Publishing. <https://www.oecd.org/en/publications/gender-equality-in-a-changing-world>

Our World in Data. (2024). Time use. <https://ourworldindata.org/time-use>

Oxfam International. (2020). Time to care: Unpaid and underpaid care work and the global inequality crisis. Oxfam Policy & Practice. <https://policy-practice.oxfam.org/resources/time-to-care-unpaid-and-underpaid-care-work-and-the-global-inequality-crisis-620928/>

Sarkar, S., Cottineau-Mugadza, C., & Wolf, L. J. (2024). Spatial inequalities and cities: A review. *Environment and Planning B: Urban Analytics and City Science*, 51(5), 1263–1279. <https://doi.org/10.1177/23998083241263422>
Sundström, A., Paxton, P., Wang, Y. T., & Lindberg, S. I. (2024). Women's political empowerment: A new global index, 1900–2012. *Comparative Political Studies*, 57(1), 107-138.

Seedat, S., & Rondon, M. (2021). Women's health and gender inequalities: Women's wellbeing and the burden of unpaid work. *BMJ*, 374, n1972. <https://doi.org/10.1136/bmj.n1972>

Southerton, D., Yates, L., & Evans, D. (2024). Time use surveys, social practice theory, and activity connections. *British Journal of Sociology*, 75(2), 168–186. <https://doi.org/10.1111/1468-4446.13073>

TRNC Statistics Institute. (2023). Household labour force survey 2023. State Planning Organization.

UN Women. (2025). Progress on the Sustainable Development Goals: The gender snapshot 2025. <https://www.unwomen.org/en/resources/gender-snapshot>

UN Women. (2023). Technical brief: Forecasting time spent in unpaid care and domestic work. <https://www.unwomen.org/sites/default/files/2023-10/technical-brief-forecasting-time-spent-in-unpaid-care->

and-domestic-work-en.pdf

UN Women. (2024a). Forecasting time spent in unpaid care and domestic work. UN Women Data Hub. <https://data.unwomen.org/publications/forecasting-time-spent-unpaid-care-and-domestic-work>

UN Women. (2024b). Progress on the Sustainable Development Goals: The gender snapshot 2024. <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2024/09/progress-on-the-sustainable-development-goals-the-gender-snapshot-2024>

UN Women. (2024). FAQs: What is unpaid care work and how does it power the economy? <https://www.unwomen.org/en/articles/faqs/faqs-what-is-unpaid-care-work-and-how-does-it-power-the-economy>

United Nations. (2025, January). Invisible yet indispensable: Why the world runs on women's unpaid care work. Second World Summit for Social Development 2025. <https://social.desa.un.org/world-summit-2025/blog/invisible-yet-indispensable-why-the-world-runs-on-womens-unpaid-care-work>

UN Women. (2019). World survey on the role of women in development 2019: Why addressing women's income and time poverty matters for sustainable development. United Nations.

Van Ham, M., Manley, D., & Tammaru, T. (2024). Geographies of socio-economic inequality. *Oxford Open Economics*, 3(Supplement_1), i634–i641. <https://doi.org/10.1093/ooec/odad045>

Vickery, C. (1977). The time poor: A new look at poverty. *The Journal of Human Resources*, 12(1), 27-48.
von Hippel, P. T. (2005). Mean, median, and skew: Correcting a textbook rule. *Journal of Statistics Education*, 13(2). <https://doi.org/10.1080/10691898.2005.11910556>

World Economic Forum. (2024, October). Improving care economy is vital to growth and well-being. <https://www.weforum.org/stories/2024/10/caring-care-economy-key-growth-and-well-being/>

Yanatma, S. (2025, September 28). Unpaid work in Europe: Which countries have the biggest gender gaps? Euronews Business. <https://www.euronews.com/business/2025/09/28/unpaid-work-in-europe-which-countries-have-the-biggest-gender-gaps>

Zahl-Thanem, A., & Rye, J. F. (2024). Spatial inequality in higher education: A growing urban–rural educational gap? *European Sociological Review*, 40(6), 1067–1081. <https://doi.org/10.1093/esr/jcae015>

Bu yayın Avrupa Birliği tarafından finanse edilmiştir. İerik tamamıyla Kıbrıs Türk niversiteli Kadınlar Derneği sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin grşlerini yansıtmak zorunda değildir.

**Kıbrıs Türk
niversiteli
Kadınlar Derneği**